

mus : Ego sum pauper et dolens (Psal. LXVIII). Et in A Omni tempore, scilicet a mane in vesperum, et e quo omnes thesauri sapientiae et scientiae sunt absecunditi (Col. II).

Per sapientiam suam. Non per potentiam.

VERS. 17. — *Verba sapientium. (Hier.) Qui favorem et plausum non querunt, sed salutem auditum: nec clamant ut audiantur, sed cupiunt, et exaudiantur.*

Inter stultos. Stulti qui non querunt proficer, sed laudem sibi acquirere.

CAPUT X.

VERS. 4. — *Locum. Stationem fidei retine, ne vincentaris: et ne perficias si jam male cogitaveris.*

Qui fodit. Lacum aperuit, et effodit eum: et indecudit in foveam quam fecit.

VERS. 11. — *Si mordeat. (Hier.) Quasi, sicut serpens occulite mordens venenum infundit, sic et qui detrahit. Vel, serpens, id est diabolus, mordet in silentio, quando qui, diabolo suadente, peccavit, non vult confiteri.*

VERS. 19. — *In risu faciunt panem et vinum, ut epulentur bibentes. Prædicant, magis ut alliciant quam ut proficiant.*

Pecuniae obediunt omnia, etc. Et sacerdotes in mercede decebant.

VERS. 20. — *In cogitatione tua, etc. Simpliciter monet, ne vel ira vel levitate majoribus maledicamus, quia sepe eis, etiam cum non timebamus, quæ diximus, nuntiantur, etiam si in cubili.*

CAPUT XI.

VERS. 1. — *Mitte panem. Aptos fructificationi.*

VERS. 2. — *Da partes septem. (Hier.) Vetus Testamentum, cuius septima dies, scilicet sabbatum, præcipue honoratur; necnon et octo, quod est novum; sine altero enim non valeretur alterum.*

VERS. 3. — *Si occideris lignum ad austrum, aut ad aquilonem, (Id.) quasi dieceret: Locum quem hic tibi præparaveris, in futuro habebis.*

VERS. 4. — *Qui observat ventum, non seminat. (Id.) Ac si dicat: Omnipotenti te tribue, vel corporale solatium, vel Dei verbum (ne forte præterea eum qui dignus est accipere); et omni tempore. Qui observat ventum. In media tempestate seminandum est, quia nescimus quæ sit voluntas spiritus, et hoc est, Quomodo, etc.*

VERS. 6. — *Mane semina aomen tuum, etc. (Id.)*

A Omni tempore, scilicet a mane in vesperum, et e converso: vel in pueritia et in senectute. Qui enim perseverat, salvabitur.

VERS. 9. — *Lætare ergo juvenis, etc. (Id.) Hinc usque ad finem libri, etc., usque ad se judicandos scient.*

CAPUT XII.

Hinc usque ad finem capituli legitur tribus modis, scilicet de judicio, senectate, captivitate, et servient quædam glosse quandoque deabus sententiis, quandoque vero inveniuntur secundam omnes sententias.

VERS. 2. — *Antequam tenebrascent sol et lumen, et stellæ et luna, etc. (Hier.) Sol convertetur in tenebras, etc., usque ad nubes et pluviae cessant ei.*

B **VERS. 4.** — *Et claudent ostia in platea, ne videant lusus juvenum: omnia enim talia sunt eis importabilia.*

Ei consurgent. Quia non possunt dormire refrescente sanguine, siccato humore quibus alitur sopor.

VERS. 5. — *Dissipabitur capparis. (Hier.) Capparis renibus valet, etc., usque ad in adversitate vero desistunt a bono.*

VERS. 6. — *Antequam rumpatur funicus. Redit ad superiora, ubi ait: Memento Creatoris tui, etc., simili fine sententiam concludit.*

VERS. 7. — *Ei revertatur. Antequam revertaris in Babyloniam unde es egressus in lumbis Abrahæ, et incipias in Mesopotamia centri, unde profectus es.*

VERS. 8. — *Vanitas vanitatum. Post descriptionem humanæ fragilitatis et mortis, paucis quod proposuerat coadcludit: Vanitas vanitatum. Quasi, noli luxuriari, noli delicias querere, cum scias tecum fine transire et ad judicium festinare.*

VERS. 11. — *Verba sapientium. (Hier.) Ne videatur temere post legem per Moyseen, ipso Deo præmonente, datum, nova præcepta endere, dicit haec verba sapientium esse.*

VERS. 13. — *Finem loquendi. Quia diversorum diversas sententias, tanquam concionator, induxit: hoc fine omnes conciliat, scilicet Deum time. Hoc solum aiunt Hebrei in auctoritate habitum, D quia hic intentionem suam ostendit, cum videatur in multis ad volutates hortari.*

CANTICUM CANTICORUM.

PRÆFATIO.

Salomon filius David regis Israel juxta numerum vocabulorum suorum tria volumina edidit. Quorum primus est *מִשְׁלָךְ misle*, quem Græci *παραβολάς*, Latini proverbia nominant, eo quod in ipso sub comparativa similitudine figuræ verborum et imagines veritatis ostendit: ipsam autem veritatem ad intel-

ligendum ingenio legentium reservavit. Secundum librum *תְּהִלָּה coheleth* vocavit, qui Græce *παραβολή* vocatur, Latine *concionator*: eo quod conciones non solum spiritualiter ad unum, sicut in Proverbii, sed ad universos generaliter dirigantur, docens, omnia quæ in mundo cernimus, vana esse et brevia: et ob hoc minime appetenda. Tertium librum *שְׁלֹשֶׁת הַשִּׁירִים*

sir hæssirim prænotavit : qui in Latinam linguam A vertitur in Canticum canticorum. Ubi per epithalamium carmen conjunctionem Christi et Ecclesiæ mystice canit. Dicitur autem Canticum canticorum, eo quod omnibus canticis præferatur. Sicut in lege quædam dicuntur *sancta*, quibus majora sunt *sancta sanctorum*. In his quidem tribus libris trium generum disciplinas composuit, quibus ad rerum scientiam pervenitur. In primis namque ethicam, id est moralem, post hoc physicam, quæ qualitatem naturæ comprehendit, ad ultimum theoricam, id est contemplativam. In Proverbii enim moralia docens, per communem quemdam loquendi usum altiorem intelligentiam edidit, conservationemque mandatorum, et doctrinæ cœlestis institutionem succinctis verbis, brevibus sententiis coaptat. Sunt autem Proverbia sub verbis aliis res alias explicantia, quæ aliter quam dicuntur, intelliguntur : plus in virtute sententiarum, quam in sono verborum habent; quæ Græci παραβολὰς vocant. Ecclesiastes rerum naturas discutens, cuncta in mundo vana et caduca esse reprehendit, rerumque omnium fragilitate conspecta, renuntiari mundo admonuit. In Canticis canticorum supergressus visibilia, atque contemplans ea quæ sunt cœlestia, vel divina, sub specie sponsi sponsaque, Christi Ecclesiæque unitatem declarat, atque animam ad amorem cœlestium excitans, perveniendum ad consortium Dei provocat. Illud vero non est putandum, quod ab auditoribus nostris traditur, apud Hebreos hanc fuisse conversationem, ne cuiquam hunc librum legere permetterent, nisi viro jam perfectæ scientiæ et roboretæ fidei in peritia : ne tam erudiret cognitio lubricas mentes, quam textus ad concupiscentias corporales converteret.

Salomon, id est pacificus, quia in regno ejus pax per quam futura pax Ecclesiæ figurabatur, *Idida*, id est dilectus, et significat illum de quo dicitur : *Speciosus forma præ filii hominum : propterea benedixit te Deus in æternum* (*Psal. XLIV*). Ecclesiastes, id est concionator, et significat illum, qui rationabiliter erat allocuturus, et congregaturus Ecclesiam. Juxta numerum vocabulorum, tres fecit libros : Proverbia, in quo libro docet parvulos non tam ætate quam sapientia, de æquanimi conversatione in mundo, scilicet qualiter licite possint uti temporalibus ; Ecclesiasten, in quo instruit homines provectionis ætatis ad contemptum caducorum ; Canticum canticorum, scilicet hoc opus, in quo virum consummatum docet de solo amore Dei, ut requiescat inter brachia sponsi. Unde et Canticum canticorum dicitur sua dignitate omnia alia excellens cantica. Per illa quippe vitantur vitia, cavetur hostis : per ista locupletam virtutibus, Domino conjungimur. Simili ordine etiam philosophi institutiones suas ponunt. Primum ethicam docent, postea physicam, et quem in his profecisse vident, ad theoricam usque perducunt. Materia, sponsus et sponsa, id est caput et Ecclesia. Et modus, quali desiderio membra capiti

cohærent, et ei placere contendant, et quæ dona ab illo, vel in presenti accipiunt, vel in futuro exspectent, et quali affectione sponsus Ecclesiam diligat, eam laudans, et admonens, et confortans. Finis est dilectio Dei.

Quatuor mihi in hoc opere invenisse videor personas, sponsum et sodales ipsius, sponsam et adolescentulas cum ea. Alia a sponso, alia dicuntur a sponsa : nonnulla a juvenculis, quædam a sodalibus sponsi. Congruum quippe est ut in initiosis sit adolescentularum multitudo cum sponsa, juvenum turbam cum sponso. Sponsum, Christum intellige, sponsam Ecclesiam sine macula et ruga. Angelos vero, et eos qui pervenerunt in virum perfectum, intellige amicos sponsi. Adolescentulæ, sunt sponsarum incipientium turbæ, juxta modum quemdam salutem adeptæ.

Ex hoc autem libro Gentiles sibi epithalamium vindicarunt, et istius generis carmen assumptum est. Si vis ascendere ad Canticum canticorum, necesse est de Ægypto egredi, ut post transitum maris Rubri, submersis inimicis, primum possis canere canticum : *Cantemus Domino, gloriose enim, etc.* (*Exod. xv*). Sed quia adhuc longe es a Cantico canticorum, perambula terram deserti spiritualiter, et consequenter Jordanis ad ripam constitutus, secundum canticum canas, *Audite cœli quæ loquor, etc.* (*Deut. xxxi*). Et cum universa transieris, ad altiora concende, ut possis anima decora cum sponso, et hoc canere Canticum canticorum.

Notandum quod sponsa semper in domo, vel in lectulo, vel in aliquo interiori loco cum sponso manere concupiscit : quod mulieribus congruit. Ipse quod masculorum est, ad forinsecas vinearum, vel ad hujusmodi opera amicam evocat : quia nimis Ecclesia, si posset fieri in tranquillitate pacis Domino sobolem educare desiderat. At ipse in presenti eam crebris persecutionibus exercet, quo mundior ad æterna perveniat, ne si prospera contingent, incolatu presentis sæculi vel exsilio delectata, minus ad cœlestem suspireret patriam.

Synagoga congregatio, quod et lapidum : Ecclesia convocatio, quod rationabilem. Utraque autem hæc portio justorum in eadem fide Christi et dilectione diversis temporibus, illa exspectando venturum, ista suscipiendo presentem, consors effecta est. Omnes animæ motiones, universitatis conditor Deus creavit ad bonum : sed usu nostro sœpe fit, ut res quæ per naturam bonæ sunt, dum male his abutimur, nos ad peccatum deducant. Unus ex animæ motibus amor est, quo bene utimur si sapientiam amemus, et veritatem : Male autem si carnem aut sanguinem. Tu igitur ut spiritualis audi spiritualiter amatoria verba cantici cantari, et disce motum animæ tue et naturalis amoris incendium ad meliora transferre.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Osculetur me osculo oris sui. Vox præcedentium adventum Christi qui orant ad patrem sponsi, id est Christi. In mediis precibus exauditur,*

et videns sponsum ad ipsum loquitur : *Tangat me dulcedine presentiae suæ, quam a prophetis scipius proinissam audivi, et velut osculum afferens, etiam mei oris attactum suscipiat; id est, interrogantem me de via salutis audiat, et utraque unum faciens, osculum pacis afferat.* Osculari pro pacificari ponitur, ad similitudinem illorum qui propter discordiam a dominis suis recesserunt, sed redeentes se invicem osculantur, et perfecte pacificantur, sic Synagoga genus humanum a Deo per peccatum remotum, optat reconciliari per incarnationem Filii. Quot præcepta ex ejus prædicatione cognoscit, quasi tot oris ejus oscula suscipit. Loquitur more amantis, quæ præ servore dilectionis ordinem loquendi non valet observare. Sicut enim in osculo duo corpora diversa junguntur, sic in incarnatione Filii duæ substantiae divinitatis et humanitatis penitus diverse inseparabili conjunctione uniuntur. *Meliora sunt.* Ubera sponsi Christi nominat, quod muliebre est, ut ipso carminis initio figurate se loqui manifestet. Ideo desidero osculum, quod est etiam redemptio mea; quia instructiones tuæ, quæ sunt lac et nutrimenta puerorum, sunt meliores aliis doctrinis, quæ non sovent, sed occidunt simplices: sicut vinum enecat parvulos. Unguentorum odoribus opinio solet signari virtutem.

Vers. 2. — *Oleum effusum nomen tuum.* Ideo etiam desidero osculum, quia nomen tuum est oleum, etc. Sponsus a patre ad sponsam venit unctionis, ut et sponsam ungat. A chrisma Christus, id est, ab unctione unctionis; quod nomen per gratiam Spiritus sancti in baptismate funditur in cunctos fideles. Nondum possum te ipsum amplecti, nomen tuum interea ex desiderio tui in mecum pernoctabit. Nomen Jesu, venit in mundum, et statim prædicatur. *Oleum effusum,* id est, in universa terra Christi nomen prædicatur; nunc Moysi nomen auditur in gentibus, quod prius Judææ tantum claudebatur angustiis. *Ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Hæc dicens, adolescentulas conspicit, quæ dum prius loqueretur, non aderant, sed in precibus mediis ingreditur adolescentularum chorus et sponsæ laudatur eloquii. Universæ Ecclesiæ, quæ unam catholicam Ecclesiam faciunt, adolescentulæ sunt: non vetustæ per culpam, sed novellæ per gratiam, non senio steriles, sed ætate mentis ad spiritualem congruæ secunditatem. Et quia oleum tuæ gratiæ omnes dolores criminum evacuasti, *Ideo adolescentulæ,* etc.

Vers. 3. — *Trahe me post te.* Respondent adolescentulæ: *Trahe me post te.* Sponsa non post tergum sequitur, sed sponsi juncta lateri, famulæ post eam ingrediuntur. *Trahe me post te.* Hucusque vox expectantium incarnationem Salvatoris, et dona ipsius commendantium: hinc subinfertur vox illorum, qui post tempora incarnationis ad fidem venerunt. Illa ut veniret, et osculum offerret rogabat; hæc non ad se ultra eum descendere taliter flagitat, sed ipsa potius ad cœlos sequi desiderat: quod quia per se non posse fieri conspicit, ejus ducatum implorat. ad

A quem venire desiderat. *In odorem unguentorum.* In consideratione miraculorum. *Introduxit me rex,* etc. Sponsa in penetrale sponsi ingressa revertitur ad juvenculas, et nuntiat illis: *Introduxit me.* Vel, per spem in æternam beatitudinem induxit, pluraliter, pro omnimoda bonorum copia, quasi jam dulcedinem regni cœlestis prælibavi, quæ mibi in cœlis parata sunt, ipso revelante cognovi: moxque ad eum conversa, qui sibi hoc revelat, gratias agit pro beneficiis. Quatuor sunt in domo: porta, ascensus, triclinium, cubiculum. Per portam, fidem: per ascensum, spem: per triclinium charitatem: per cubiculum, ipsam beatitudinem intelligimus. *Exultabimus et latabimus.* Quasi diceret: Non de perceptis muneribus ipsi nos extollimus, sed te: memores per omnia quanta pietate austерitatem legis, gratia fidei evangeliæ mitigare dignatus es: ideo non in nobis, sed in te exultabimus, quia recti omnes diligunt te, et super omnia diligendum didicerunt. Rursus in penetrale sponsa ingressa, adolescentulæ, dum illius prestolantur adventum, læte concinunt pro sponsæ perfectione. *Memores uberum.* Et recti diligunt, ad sponsæ commendationem refertur. *Memores uberum,* etc. Illa (quæ major est) jam tuorum lacte uberum perfruitur. Nos quoque non quidem diligimus, sed diligemus. Deinde loquuntur ad sponsum, *Recti diligunt te.* Recti, omnes qui sunt recti corde super omnia te diligunt, nec recti sunt qui tuo amori aliquid præponunt, a quo solo habent quidquid boni habent. *Recti diligunt.* Frustra se conditorem diligere credunt, qui ejus monita contemnunt. Vere justi, nec actu, nec cogitatu, nec dicto Deum violant.

C **Vers. 4.** — *Nigra sum.* Postquam Ecclesia in celatoria est perducta, per cognitionem scilicet et per spem futurorum bonorum, postquam eum recto corde diligere, et in ejus gratia gaudere didicit, restat ostendere, quod pro amore illius et pro acquisitione bonorum, quæ gustavit, certamen subeat, et quid afflictionis toleret. *Nigra.* Quasi dicat: promittitis vos mecum ituras, et potest vos tribulatio deterrere quam patior: sed ne afflictio, nec infamia vos deterrent, quia hæc virtutum formositatem conferent, et post amorem restat patientia ad experimentum amoris. *Nigra.* Rursus adolescentulis sponsa respondeat, et agitur de manifesta tentatione. *Nigra.* Vilis quidem in oculis consequentium appareo, sed ante Deum veritatis confessione gloria resulgeo. *Sicut tabernacula Cedar.* Hic sicut ponitur non pro veritate, sed pro estimatione insipientium, qui eam putant vitiiorum, vel dæmonum mansionem; *sicut pelles Salomonis* hic ponitur pro veritate. *Cedar* Ismaelis filius fuit, cuius manus contra omnes, et manus omnium contra eum, nullum inter homines habens locum, sed in tabernaculis pro nequitia, et ira semper habitans. Sic et justi pro meritis suis creditur expelli et affligi, et quasi hostes omnium judicantur: unde dicitur, *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum* (Matth. x). *Sicut pelles.*

Ecclesia in se carnalia mortificans desideria, et decorata virtutibus, vero pacifice dignum fit habitaculum. Ideo caro Dominici hominis vocatur pellis, quia sicut tentorum super aliquem tenditur ne a sole uratur, ita caro Christi in cruce extensa fuit nobis obumbratio vitiorum.

Vers. 5. — *Decoloratis me sol.* Solis est urere et illuminare, sic verus sol exterius suos persecutionibus exurit, dando vires resistendi illuminat. *Fili matris.* Et quasi ad objectionem infirmorum dubitantium respondet: Ostendit unde primam persecutorum rabiem pertulerit, quæ gravior appareat, per hoc quod a contribulibus. *Fili,* id est, apostoli destraxerunt sectam nostram. Paulus Ecclesiæ persecutor filius fuit matris ejus secundum carnem et educationem: et poenitentiam agens ad sororis signa conversus, prædicavit fidem quam ante destruebat. *Possuerunt me.* Una erat in Hierosolymis vinea Christi, scilicet primitiva Ecclesia, quæ in die Pentecostes adventa sancti Spiritus est constituta, cuius eo tempore apostoli custodes fuerunt: sed facta persecutione dispersi sunt in regionibus Judææ et Samariæ præter apostolos, et sic contigit ut plures essent vineæ, id est in pluribus locis. Et dum persecutores Judei volebant Ecclesiam perturbare, seminarium verbi spargebant latius nolentes, et unam persequendo, multas constitui fecerunt. Cum ergo dixisset se afflictam parricidiali odio Synagogæ, mox subicit, quantum per hanc afflictionem proficerit: addens ex persona illorum, quibus prædicandi cura commissa est: *Possuerunt me custodem in vineis.* (GREG.) *Vineæ nostræ*, actiones sunt, quas usu quotidiani laboris excolimus. Sed *custodes in vineis positi*, nostram vineam non custodiimus: quia dum extrahitis actionibus implicamur, ministerium aeronis nostræ negligimus. Dum plures custodiem vineas, ut alias lucrificarem, in quibusdam damna sustinui. Acerbitas persecutionis aliorum Synagogæ fecit me vineam meam non custodire, quia, relreta evangelica doctrina, ad legalium observationum differentias cogebant.

Vers. 6. — *Indica mihi, etc.* Vox incipientis Ecclesiæ de gentibus ad sponsam, quia multi pseudoprophetæ exuent in mundum, dicentes: Ecce hic Christus, ecce illic; exorat ut possit discernere, in quorum professione et opere possit inveniri. *Indica mihi,* pastorem meum, quem tota anima diligio, et in quibus requiem et pascua habeat, ne æstu turbata temptationum, per sodalium, id est hereticorum convicula eam querere incipiam. Vel, in voce prædicatorum ad sponsum, ut discernere possint quibus vitae verba ministrare debeant. Deinde conspicit sponsum, qui conspectus abscessit. Et frequenter hoc facit in toto carmine, quod expertus in se probavit, saepè habitas sponsus, saepè elabitur, donec vere tenebitur. *In meridie, etc.* Id est in splendore maiestatis tue, quod perfectis convenit, non mane, vel vespere. Vel, *meridie,* id est in exustione tribulationum, quam immittit diabolus dolens mundum sibi

A subripi. Solet rerum qualitas ex tempore notari. Abraham meridie angelos suscepit. Joseph meridie cum fratribus epulatur. Sodalium tuorum. Hæretici sodales dicuntur, quia nominis ejus et confessionis mysteria circumferunt.

Vers. 7. — *Si ignoras.* Quia sponsa domini sua in presentia Dei requireret in tribulationibus, ex persona infirmantium subjunixerat, *Nec vagari incipies*: statim eamdem trepidationem illius sponsus imploratus benigna increpatione redarguit, secundum illud Evangelii, *Modice fidei* (Matth. xiv), quasi dicat, *Tu times in tribulatione a me deleri, et in fervore denigratam te conquereris: sed ego per tribulaciones te palchriorem efficere constitui.* Quid si forte hoc ignoras, nec remissiceris quod nemo coronatur, nisi qui legitime certaverit, egredere a meo consortio. (GREG., lib. xvi *Moral*, c. 21.) Semelipsam cognoscit, quando animo inter peccatores posita, ad auctoris sui imaginem se conditam meminit et iusta percepta similitudinis ordinem incedit; quod si non cognoscit, egreditur a secreto cordis in exterioris concupiscentias, et ad latam viam ducta, sequitur exempla populi. Dominus oljurgans Ecclesiam paventem, admonet datæ sibi gratiae adversus hostium insidias. *Hædes tuos.* Quia non juxta mandatorum meorum regulam, sed juxta tuos errores instituuntur. *Juxta, in vestigiis* pastorum novisimafies, non inter oves, sed hædos. *Vel juxta,* id est ut sis similis veris pastoribus, quia hypocrita sequi bonos videntur viros.

C **Vers. 8.** — *Equitatui.* Sicut priorem populum de Ägyptiaca servitute liberavi, sie te de persecutionum manibus liberabo, elidens Pharaonem, si te sponsam meam cognoveris, liberans a servitute diaboli, in fonte baptismatis passione rubricati, submerso ibidem auctore peccati. *Equitatui me.* Quia Dominus non vult Ecclesiam ignorare seipsum, sed diligenter attendere quid donorum acceperit, quid pati debeat, consequenter post communionem blanditur ei, quasi dicat: *Si vis intelligere quomodo te scire debeas, intellige cui te comparaverim, et tu huc cognosces te tales per beneficia mea tibi collata, quæ turbari non debebas.* *Equitatui.* Eques, sponsus, dicente propheta: *Et salus ejus equitatu* (Habac iii). Quantum ergo differt meus equitatus ab equis Pharaonis, tantum melior es omnibus aliis habibus. Sicut ille populus supervenientibus curribus Pharaonis perterritus est, sed coelesti protectione salvatus, et per aquas submersis hostibus in terram promissionis introductus est: sic unda mortis, quæ cunctis ocurrura est mortalibus, pravos rapit in interitum, piis reserat iter ad salutem, et cetera omnia, quæ ibi corporaliter, hic complentur spiritualiter. Dubitantem benigne increpat, et ne desperet in sequenti fidei amore viriliter confortat, ubi Pharaonis curribus comparat. *In curribus Pharaonis.* Id est in tempore curruum. Et nota superbiam: Pharaeo, elidens vel dissipans interpretatur. Nec oportet ut vagari inciplas, cum me consolaborum

habeas, et prælatos quibus innitaris, per quos A in Ecclesia magna nobis gratiam suavitatis ministrat, qui quo eum, quem appetunt, non vident, tanto ardenter per desiderium flagrant. Vel, dum esset cum patre, *nardus*, id est dilectio, qua prior dilexit nos, dedit odorem, quia per dilectionem propter nos assumpsit carnem. Mirandus ordo verborum. Accubante rege nardus mea dedit odorem suum, dum propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, filius factus est mulieris. *Nardus*, quæ dicitur expellere tumores, fugare frigus et afferre calorem; cui assimilatur homo dominicus, qui carnem assumendo se humiliavit, et se humiliando omnem tumorem superbiae abstulit, frigus infidelitatis removit, et fervorem charitatis intulit. Herba etiam hæc, quanto plus atteritur, tanto majorem reddit odorem, sic Christus.

VERS. 9. — *Pulchrae*. Quoniam ostensum est quomodo Dominus Ecclesiam inter adversa protegat, restat ostendì quantum amorem ipsius Domini inter adversa servet Ecclesia. Unde sequitur, *Pulchra sunt genæ*. Tabula te vereundia salutaris virtute decoravi, ut castitatem promissæ nihili fidei nulla prævororum doctorum doctrina vel suggestione corrumpas, a quibus timebas in errorem deduci. Pulehrudo mulieris in genis dicitur esse quamplurima. Allegorie. In genis notatur signum pudoris, sicut in prædicatoribus mos recte vivendi. Ecclesia, etsi sponsi sui morte viduata, tanta tamen ejus memoria tenetur, ut nullatenus exterritorum possit recipere consortium: et pro suis et aliorum peccatis gemit. In B *collo*, doctores, in *mandibulis* opera illorum: quia ea quæ verbo docent, operantur. Quæ sit hujus sobrietatis custodiæ gratia subdendo, demonstrat. *Collum tuum sicut mandibula*. Per collum namque cibos trahimus in corpus reficiendum, et verba profertimus, quibus secreta cordis proximis declaramus, id est, doctores qui et verbis instruunt, et cibum salutis in commissa sibi membra transfrondunt. Qui monilibus comparantur, qui pulchri sunt moribus, et pectora virginum verbis et exemplis claudunt, ne adulteri inscrat manum.

VERS. 10. — *Murenulas*. Alia translatio. Similitudines auri fabrefaciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoauisque rex in accubitu suo est. Quod est, aurum, id est, faciem meam in præsenti vita non poteris videre, sed similitudinem claritatis cœlestis, per illuminationem Scripturarum, videbis per speculum in ænigmate, donec omnibus appareat, quod nunc latet in Deitate. *Murenulas*. Pulchre describit sponsus ejus pulchritudinem: post hæc fit ei sponsus in recubitu. Interim, eo dormiente, ejus socii, id est, angeli consolantur eam; non habemus aurum, sed similitudinem auri fieri faciemus tibi, donec surgat cum stigmatibus argenti. *Murenulae*. Quæcumque bonæ institutiones, quasi ornamenta auri. In *murenulis* Scriptura sancta, quæ auro spiritualium sensuum fulget interius, et argento cœlestis eloqui splendet exterius; per doctorum adiunctionem fit custodia sobrietatis, et per divinæ Scripturæ meditationem. Auro divinæ sapientiæ et argento divini eloquii intus et exterius renitentes. *Faciemus*. Ego et mel opifices, quos plurimos ad eroganda semina verbii constitui.

VERS. 11. — *Dum esset*. Acceptis Ecclesia tantis a conditore suo munilibus et promissis, qua hæc devotione operum suscepit, manifestat, dicens: *Dum esset rex*, quod est, cum Dei Filius in carne apparuit, Ecclesia per ipsum mysterium incarnationis in virtutum cœlestium feryorem excrevit. Vel, cum esset in humiliacione crucis humanum genus per crucem redemptum, exercitatio bonorum operum odorem suavitatis aspersit. Christo rege in beatitudine cœlestis secreti quiescente, sanctorum virtus

B in Ecclesia magna nobis gratiam suavitatis ministrat, qui quo eum, quem appetunt, non vident, tanto ardenter per desiderium flagrant. Vel, dum esset cum patre, *nardus*, id est dilectio, qua prior dilexit nos, dedit odorem, quia per dilectionem propter nos assumpsit carnem. Mirandus ordo verborum. Accubante rege nardus mea dedit odorem suum, dum propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, filius factus est mulieris. *Nardus*, quæ dicitur expellere tumores, fugare frigus et afferre calorem; cui assimilatur homo dominicus, qui carnem assumendo se humiliavit, et se humiliando omnem tumorem superbiae abstulit, frigus infidelitatis removit, et fervorem charitatis intulit. Herba etiam hæc, quanto plus atteritur, tanto majorem reddit odorem, sic Christus.

VERS. 12. — *Fasciculus*. Mors dilecti mei, quam pro mea salute subiit, semper in mea memoria commorabitur. Item fasciculo myrræ comparatur, dum propter nos crucis injurias toleravit. Myrra arbor est Arabiae, altitudinis quinque cubitorum, similis spicæ quam acanthum dicunt, cujus gutta viridis atque amara, unde nomen accepit myrra. Gutta ejus sponte manans, pretiosior est, corticis vulnere vilior, quæ medendis infirmitatibus est salubris: unde, et myrratum vinum a militibus accepit. *Ubera mea*. Castarum ubera non franguntur; sed meretricum, laxis pellibus irrigantur. Unde Ezechiel: *In Ægypto fractæ sunt mammæ tuæ* (Ezech. xxiii).

C VERS. 13. — *Botrus cypri dilectus*. Botrus cypri cum resurrexit: *In vineis Engaddi* est, cum fidelibus spiritualia dona distribuit. Arbores balsami, quæ in Engaddi crescunt, quia in modum vinearum excidunt, vineas appellat. Sponsus Christus igitur est in vineis Engaddi, quia in carne veniens Spiritus sancto plenus, credentibus ejusdem sancti Spiritus dona largitur per chrismatis unctionem, in cuius confectione oleum et balsamum commiscentur. Engaddi fons hædi propter charismata, quæ post resurrectionem largitus est in baptismo suis participibus. Engaddi, id est oculus meæ temptationis, et temptationis vita hominis super terram. Quia morti Mediatis mox resurrectionis gloria successit, recte subditur, *Botrus*, qui fuit fasciculus myrræ in amaritudine passionis, in dulcedine resurrectionis existit botrus cypri. Quod myrra enim tristificat, vinum laetificat.

D VERS. 14. — *Ecce tu pulchra*. Haetenus Ecclesia, quæ dilectionis pignora a sponso receperit, testatur, cui ipse mox remunerationis vice respondet: *Ecce tu pulchra*; quasi, ex hoc quod me diligis, pulchra efficeris. *Amica mea*. Alia translatio: *Proxima mea*; hoc est, in hoc quod proxima es speciosa es, et postquam coeparis esse speciosa, sine additamento pulchra es. *Oculi tui*. Alia laus sponsæ speciosa, ut et nos laboremus speciesi fieri. *Oculi tui columbarum*, simpliciter Deum intueris quia nihil aliud nisi ipsum queris. *Qui ruderit mulierem ad concupiscendum eam* (Matth. v), non habet oculos co-

lumbæ; sed qui habet, castis intuetur oculis, et legem et Evangelium spiritualiter intelligit. In cuius columbae specie Spiritus sanctus apparuit. Ideoque et spiritualis intelligentia, et omnia spiritualia dona nomine columbae designantur. Columba felle caret, rostro non lædit, in cavernis petrarum nidiificat, alienos pullos nutrit, juxta fluenta manet, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis se defendit, visum recuperat. Ita sancti juxta fluenta doctrinæ sedentes meliores sententias eligunt, homines a Christo alienos nutrunt Deo, si quas bonas sententias in hæreticis inveniunt, non pervertunt, ira irrationali carent, in fide plagarum Christi refugium habent, gemunt pro peccatis.

Vers. 15. — *Ecce tu pulcher es, dilecte mi et decorus.* Audiens sponsa se per dilectionem sponsi meruisse, ut ab ipso sponso laudaretur, sponso vicem in laudibus tribuit: non quod ei, quod non habet, suo præconio largiatur, sed intelligens decorem ejus, per quem et ipsa decora facta est, ait: *Ecce tu pulcher es, etc.* *Lectulus noster floridus.* Aliquando Ecclesia quasi in lectulo cum sponso quiescit, tempore scilicet pacis, ubi Dei pulchritudinem liquidius aspicit, et prolem fidelium flore fidei redolentem, ex aqua et Spiritu sancto gignit. Aliquando cum sponso insurgente tentatione in acie consistit. Vel, *lectulus, pusilli fideles*, qui Deo sunt quies et magistris suis, per hoc, saltem, quod peccare mortaliter nolunt, qui florent initii honorum operum, per quod dant spem fructus, id est majorum operum. Quietam in sponso vitam agere volens quales domus sint, in quibus eum suscipere velit insinuat. *Pax Ecclesiæ, virtutibus floret et spirituali prole multiplicatur.*

Vers. 16. — *Tigna domorum nostrarum cedrina.* Domus variae per mundum de gentibus Ecclesiæ; *Tigna*, quæ ad munitionem domus solent fieri, prædicatores, quorum verbo et exemplo structura Ecclesiæ, ne corruat, continetur. *Laquearia*, quæ ad decorem domus solent fieri, simpliciores famuli Christi, qui tignis adhærent et sustentantur, qui non doctrina, sed virtutibus ornant. *Cypressina.* Cypressus Græce dicitur, quod caput ejus a rotunditate in acumen erigitur: unde et κῶνος turban dicitur, id est alta rotunditas, hinc et fructus cum conus dicitur: unde, *Coniferæ cypressi*.

CAPUT II.

Vers. 1. — *Ego flos.* Quia præsentis temporis statu labor magis quam requies convenit: recte sponsam otio delectatam ad laborum exercitia provocat. Quasi diceret: Tu quidem volens pulchritudinem tuam mihi commendabilem reddere, delectaris in quiete secretis florere virtutibus: sed scias quod ego alterius modi pulchritudinem requiro in præsenti, quia sum flos virtutum, a quo omnis fructus campi egreditur; quia odorem meum toti mundo innotescere cupio, quod non potest impleri, nisi intermissa quiete, qua delectaris, ad officium prædicationis accingaris. Et *lilium convallium* magis quam monitum, quia claritatem meæ humanitatis, vel splen-

A dorem æternæ lucis, vel Deitatis magis revelo humilibus et paratis ad patiendum. Quasi: Memento quod qui de virgine nasci potui, qui Deus sum, humilier in mundo apparui, hominibus me socium esse exhibui, humilier usque ad mortem veni. Ideo desiste quietis securitatem quærere, unde subdit, *Sicut lilyum.* Sicut campus floribus ornatur, ita murus mea notitia et fide decoratur.

Vers. 2. — *Sicut lilyum.* Laudato se, laudat sponsam, ita: *Sicut lilyum non potest spinis comparari, inter quas sæpe exoritur: eodem modo proxima mea super omnes filias lilyum est. Sicut lilyum.* Tu requiem quæris et laudes *lectuli*: sed scito quia candidior tribulationum aculeis efficeris, et major est fructus prædicationis quam quietis. *Sic amica mea.* (Gau.)

B In Ecclesia nec mali sine bonis, nec boni sine malis esse possunt: bonus non suit, qui malos tolerare non potuit. Adversarum hæresum dogmatibus ejus integritas tanquam spinis pungitur, ut contra hostes suos vigilans exerceatur, donec eminent, tanquam lilyum, in capite sponsi sui, candore ipso decoretur.

Vers. 3. — *Sicut malus, etc.* Sponsa laudata ei exemplo sponsi ad patiendum admonita, reciproca laude sponsum attollit, quod inter bonorum operi [singulariter] similiter sanctus emineat, et se passum promittit quod patitur, eo præsidente, qui est refrigerium et refectione. *Sicut malus.* Unguentorum odor, quamvis suaviter redolet, non est tamen ad edendum suave. Malum autem optimi saporis et odoris tale est, ut fauces dulcore delectet, et spiritum mulceat odoratus. *Sub umbra.* Ideo dilectum omnibus propono, quia in sola pietatis ejus protectione, cuius desiderio ardebam, refrigerium tribulationum me invenisse conspicio, et suavissimum donorum ejus fructum sentio, quo me perpetuo reficiendam confido. Desideraverat autem *sub umbra* auctoris respirare, cum se sole persecutionum fuscatalem querebatur, cum Dei auxilium implorans clamabat: *Indica mihi quem diligit anima mea: ubi pascas, ubi caebes in meridie;* cum non solum pressurarum tristia fatigata, sed recordatione pulchritudinis et decoris ejus illecta dicebat: *Lectulus noster floridus;* cuius desiderii se compotem factam ostendit, dicens: *Sub umbra.* Et notandum quod superius *tigna cedrina et laquearia cypressina* prædicabat, non tamen horum

D sibi protectionem sufficere memorabat; sed solam vitæ arborem, in cuius umbra quiesceret, et fructu reficeretur quærebatur, quia sancti exemplis, doctrina, et intercessione, suffragia ferunt: soli tamen Salvatori dicere habemus, *Filiu autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt* (Psal. xxxv). *Sedi et fructus, etc.* Non dicit sedeo, sed sedi. Hujusmodi profectus sunt Ecclesiarum, ut in exordio desideret quispiam in virtutum umbra concedere ut ad eum veniat corpus ejus, ex quo umbra nascitur: ideo et nativitas Iesu ab umbra coepit, et in veritate finitur. Sicut dicitur: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. i). Sic postea ad meliora fit transitus.

Dulcis. Quia in eo intelligit anima causam vitæ, **A** nos glorificabit. Quasi : Temporalia Dei beneficia (quo a mundi cupiditatibus et perturbationibus aliquantulum quiescere queam) adjuvant in hoc loco peregrinationis, et æternorum promissio amplius delectat.

Vers. 4. — Introduxit me. Hæc refectione quantæ dulcedinis, quantæ sit virtutis, ostenditur, cum subdit, *Introduxit me.* Id est, spe futuræ gloriæ adeo laetificavit, ut jam sœculi non sentiam labores. *Introduxit.* (AMB.) Quam cito guttur meum dulcedinem gratiæ ejus attigit, ita me recreatam spiritu et ab amore terrenorum in superna translatam sentio, ac si in cellam vinariam introducta, novi sim meri odore et poculo refecta. Typice per *vinum* gratia Spiritus sancti notatur; *Cella* vinaria est Ecclesia, in cuius unitate tantum dari solet et accipi Spiritus sanctus; quam Ecclesiam de toto orbe collectam, Deus in unam sibi domum fabricavit, quanm Spiritus sanctus suis charismatibus consecravit. Quæ fabrica, **B** quia in charitatis maxime fundamento ipso operante consistit, recte subditur: *Ordinavit in me charitatem.* Multorum charitas inordinata est, quod in primo est, ponunt tertium, vel quartum. Primo, Deus diligendus est; secundo, parentes; inde filii, post domestici, qui etiam, si boni sunt, malis filiis præponendi sunt. Secundum hoc in Evangelio ad cujuscunque dilectionem, proprium ponit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et proximum tuum sicut te ipsum* (Marc. xii). Inimicos non ex tota virtute, non sicut te ipsum, sed simpli-citer: sufficit enim quod diligimus, et non odio habemus. Vel, ipse prior dilexit me, et diligendo, ut eum amare nossem, donavit. Vel, ordinavit, id est, ordinata charitate, mea singula membra, id est, electos omnes, sibi copulavit; eminentiora ampliori affectu complectitur. Quantum charitas mentem quam perfecte absorbuerit ab amore infirmorum sustollat ostendit, cum subditur :

Vers. 5. — Falcite. Jam supradictis confortata, ita in amorem Dei ardet, ut præ nimio amore vel penitus illatis languor carnis immineat. Vel, *falcite*, id est, vos alii, vel perfectiores, vel incipientes bene operando, sitis mihi recreatio, ut in bonis operibus vestris quiescam, quæ adhuc non possum quiescere contemplando vultum Dei. Ideo *falcite*, ut et præsens et futurum subsidium habeatis, sicut ego in languore meo habeo. Quanto se ad amorem sponsi accendit, tanto ab amore temporalium languescit: unde subdit: *Langueo.*

Vers. 6. — Læva ejus. Noli aliunde capiti requiem quærere; si enim lævam ejus habueris, omnia tibi, quæ mea sunt tribuentur. *Læva ejus sub capite meo.* Cum corda fidelium in hac vita, per sacramentorum participationem, per pignus Spiritus, per Scripturarum solertia confortantur: quæ et ad subsidium peregrinationis dat Deus: *dextera amplexabitur*, cum post hanc vitam coelestia præmia accipiemus. *Læva* (id est, præsens vita, et temporalia Dei dona), dum per spem mentem roborat, est *sub capite* ad consolationem data: et *dextera*, id est æterna vita *amplexabitur*, sicut protegens, quando per remunerationem

Vers. 7. — Adjuro. Primitiva Ecclesia ad gentes conversa, et quasi in persona eorum hucusque locuta, cum ex amore interiori corporis defactum jam patiatur; monet sponsus novellam Ecclesiam, ne peccando inquietet eam. Quam amabilis sit Deo hujus Ecclesiæ et cuiuslibet fidelis animæ pausatio, ex responsione sponsi declaratur. *Per capreas.* Id est, si velitis esse comparabiles *capreis*, vel *cervis* in virtutum altitudine et præciosioribus cibis, et in agnitione, quæ medela sit congrua vestris vulneribus, si vulnera habetis. *Capreæ* et *cervi*, munda animalia, venenorum inimica, ruminantis, opera spirituallium virtutum figurant, contra virulentí hostis insidias. *Cervi* tempore amoris discedentes a patria, alter clunibus alterius capite imposito se sustentant, ordinatim incedentes, primus fert, ultimus tantum fertur, primo fatigato, ultimus succedit, canibus insequentibus per dumeta cornibus dorso impositis illæsi evadunt. *Caligantibus oculis* serpentem comedunt, et hausto fonte visum recuperant, et deponunt superflua. Sic sancti amore Dei renuntiant terrenis: alter alterius onera supportant, minus enim onerati peccatis allevant oneratos, condonando, pro eis orando; robur datum per Spiritum sanctum menti suæ supponunt, dum urgentur ab impiis, et sic transeunt illesi; diabolum comedunt, id est, annihilant in se, et potato fonte, id est, Christo, visum interiore recuperant, et pellem ponunt, id est, immunes flunt a peccatis. *Ne suscitetis.* (GREG.) Si subditi aliquid peccant, propter quod doctores a quiete surgere cogantur, non tantum pœnam illius peccati incurront, sed etiam puniuntur pro inquietatione doctorum, quia qui doctores coelestibus intentos inquietare præsumit, etiam virtutes quas habere se credebat, perdit. Ad juramentum sponsi, sponsa libenter suscipit, et audiens determinationem istam appositam, scilicet donec ipsa velit, animadverbit sibi latenter præcipi, ut ipsa sponte surgere velit, promittit ergo se surrecturam et proponit talem sponsum, pro quo velit, et tempus congruum.

D Postquam enim apostoli in primitiva Ecclesia gentium positi, in tantam perfectionem se et alios induxerant, ut jani contemplationi vacarent, iterum intelligit sibi impositam necessitatem discurrendi per totum mundum et construendi novas Ecclesias.

Vers. 8. — Vox dilecti mei. Hac est quam audivi adjurantem filias Jerusalæm ne me suscitere: gaudeo consolatoriam ejus vocem audiens, cum ejus faciem nondum video; tamen sublevato ad celum animo, aliquam suavitatem futuræ beatitudinis prægusto, etiam in hoc præsenti. *Saliens in montibus.* Salit in montibus, et quasi pedes ponit, quo signo ibi suisse dignoscitur, quia eum per passionem et vitæ conversationem imitatur. Saltum fecit de cælo

in uterum, de utero in præsepe, de præsepi in cruce, de cruce in sepulcrum, de sepulcro redit in cœlum. Ipse est qui elevatus est super omnes montes et colles, id est, sanctorum tam majorum quam minorum altitudines. *Transiliens colles.* In *colibus* non apparent signa pedum, sed umbram supervolantis suscepunt: quia etsi non ut illi majores, tamen aliquatenus imitantur et ab eo visitantur, *Montes et colles* sunt, qui generalem Ecclesiæ conversationem quasi floridam camporum planitiam, singulari mentis puritate transcendunt, et ab infimis recedentes vicinius superna contemplantur. In quibus *salit*, quia corda sublimium cerebra visitatione illustrat; et non manet, sed *salit et transilit*: quia haec dulcedo contemplationis brevis est et rara, propter gravedinem carnis, quia terrena inhabitatio aggrat sensum multa cogitantem.

VERS. 9. — *Similis.* Quia acute videt, et in altis montium habitat, velociter saltat. Unde et rarius a nobis videtur: semper ascendit a nativitate usque ad sinum patris. *Similis.* Et quamvis divinitate sua ita omnes transcendat, tamen factus est homo, pro me natus est de gentili et patriarcharum semine. In assumptione carnis et humanitate comparatur *carpere*; in varietate virtutum et miraculorum *bianulo*. Cervus flatu narium serpentem de cavernis extrahit, et superata pernicie veneni pabulo delectatur. Quoniam istis versiculis speculativæ vite sublimitas est expressa, restat activæ vitae, quæ omni Ecclesiæ communis est, perfectionem ostendere. Unde sequitur. *En ipse stat*, etc. *Post parietem.* Paries, qui ab ejus aspectu nos seducit, mortalitatis conditio est, quam peccando meruimus, qui ita conditi sumus, ut si non peccaremus, omnes electi divinum lumen indefessi cerneremus: ad quod intuendum perpauci perfectiores, cum labore, fide purificati nunc pertingunt: sed in hoc pariete misericordia Dei fenestras et cancellos unde nos prospicere fecit, quia mentibus, quanquam oppressit, gratiam suæ cognitionis aperuit, et cerebra nos sue inspirationis luce respicit. Per cuius inspirationis prospectum, quia hoc maxime Deus agit, ut nos a temporalibus ad promerenda cœlestia provocet, recte subjungitur: *En dilectus meus loquitur mihi*, qui supra monuit filias Jerusalæm ad custodiæ meæ quietis: me ad colendas vineas mittit ostendens opportunitatem. *Post parietem.* Moraliter si feceris ædificationem tuam, Deus veniet post parietem tuum, prospiciens per fenestras, id est, per quinque sensus sollicite conuetur; ubi enim noa prospicit sponsus, mors ascendiit: unde Jeremias: *Ecce mors ascendit per fenestras nostras* (*Jer. ix*); *per retia*. Omnia retribus diaboli plena sunt, quibus capereris, nisi quia sponsus subjecit se retibus mundi qui eminenter, et consindens viam faceret, ut dicas: *Anima nostra sicut passer erupta est de laqueo venantium* (*Psal. cxiii*). *Per fenestras.* Sicut sol intrans per fenestras illuminat domum, ita Christus exemplo et admonitione apostolorum nos illuminavit. Sicut per can-

A cellos, id est, per parva foramina parva lux intrat, sic obscura cognitio per prophetas.

VERS. 10. — *Surge propera.* Id est, Interruppe contemplationem, et labora in acquisitionem aliorum; vel surge ab amore terrenorum. Surge, omnia tempus habent; qui modo adjurabat filias Jerusalæ, ne inquietarent dilectam: ecce eam ad laborem invitat. *Surge propera.* (*GREG.*) Cum jam de corruptionis corpore educitur, ei imber transiit, quia præsentis vitæ torpor abscessit, et ad contemplandum Deum in substantia educitur, nec jam verborum guttæ sunt necessariæ, ut pluvia prædicationis debeat infundi. Nam quod minus audire potuit amplius videbit. Tunc enim *apparet flores in terra*, quando de æterna beatitudinis vita quædam suavitatis primordia prægustare anima cœperit quæ jam in floribus oderatur exiens, quæ postquam egressa fuerit, in fructu uberiori habebit. *Tempus amputationis advenit.* Nostra amputatio tunc evenit, quando infructuosam ac noctiæ corruptionem carnis deserimus, ut ad fructum animæ pervenire valeamus, qui fructus nobis est uberrimus. In amputatione quippe sarmenta sterilia rescinduntur, ut ea quæ valent, uberiori fructum ferant. Ideo *surge*, quia ego patiens pro te fluctus sedavi.

Veni. Ad impendendam etiam curam salutis proximis per studium sedulae prædicationis, ut cum magno comitatu ad nuptias merearis recipi. Quasi credis te venturam, si vacaveris contemplationi: sed venies melius per laborem hujusmodi. Oportet ut prædictes, quia cum jam scientia est in te, est etiam in illis, ad quos te mitto, opportunitas recipiendi.

VERS. 11. — *Imber abilit.* Ego a mortuis resurgens, tempestate compressa tranquillitatem reddidi. Modo facilius est prædicare, cum quidam jam conversi sint, quam prius, cum nullus adhuc crediderat.

Vers. 12. — *Flores.* Quasi: *Istos*, qui jam credunt, et jam bona operantur, potes dare in exemplum aliis: *istos* potes proponere aliis in exemplum qui jam patientur falœvitæ resecantem. Pro quiete tua non debes dimittere prædicationem, quia Christus, qui in magna quiete erat cum Patre, quietem quodammodo pro prædicatione intermisit. *Tempus putationis.* Jam inutilibus vancis religiosis amputatis sarmentis, futuro fidei fructu præparantur corda hominum, jam et vitia amputantur, quia venit tempus remissionis peccatorum. *Vox turritis audita est.* Spiritus sanctus, quando de occultioribus loquitur sacramentis, et quæ multi non capiunt, turritis appellatione signatur. Unde et Moysi appetet et uicit: quando de humiliis quæ ad omnes usque pertinuerint, per columbam assumitur, unde et circa Jordanem astantibus multis non in torture apparuit, sed in columba. *Vox turritis*, vox apostolorum, vel quorumlibet prædictorum, qui suo canto abscessum hiemis et veris adventum nuntiant, qui pro canto humilem gemitum reddunt, qui pudicitæ amatores sunt, qui semper in jugis montium, vel in verticibus

arborum morantur, et conversationem fugiunt hominem, dum in mundo corpore positi, conversationem habent in cœlis, incolatus sui et patriæ sibi promissæ memores.

Vers. 15. — *Ficus.* Grossos vocat primitivas et immaturas fucus, que non sunt habiles esui, que etiam si concusse fuerint, leni tactu caudunt : ergo sonante turtre, id est, prædicantibus apostolis, Synagoga protulit grossos, id est, immaturam legalis observantiae intelligentiam abjecit. Vel ita : Synagoga procreavit apostolos, qui dulcem cibum suis credentibus ministrarent. Et quia proferente Synagoga apostolos, totius orbis fides salusque secuta est, recte subditur. *Vineæ florentes.* Per floritionem initia multiplicium Ecclesiarum, de ea quæ Jerosolymis primo plantata est, de cuius flore succus expressus poculi genus conficit, saluti et voluptati accommodum, quod lætitiat cor hominis. .

Vers. 14. — *In foraminibus.* In vulneribus Christi Ecclesia sedet et nidificat : cum in passione Domini spem suæ salutis ponit, et per hoc ab insidiis accipitris, id est, diaboli se tutagdam confidit, et in eodem alios gignit. *In foraminibus.* 'n fide, vel in capacitate, in qua fideles locati ab hostibus sunt inti. *Maceries* est congeries lapidum, sine cimento in unum compactorum, sic apostoli eadem fide et eisdem sacramentis sunt uniti. *Ostende mihi.* Necdum habebat fiduciam, ut revelata facie gloriam Dei contemplaretur; sed quia jam ornata est, dicitur : *Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus meis.* Ostenditur Domino facies, recte operando : ostenditur sonus vocis, salubriter prædicando. Ne erubescas prædicare crucem Christi, quamvis stultitia videatur incredulis, quam prædicaverunt Christi apostoli, qui sunt *maceries* et munitamentum Ecclesiae. Vel, *maceries* sunt prophetae et patriarchæ, in quibus apostoli habent refugium. Quod intus pulchritudinis habes, et in secreto quietis didicisti, in publica actione ad utilitatem aliorum demonstra : nam mihi qui intima prospicio, tunc faciem tuam ostendi aestimo, cum utilitati proximorum bonam actionem ostendi considero.

Auribus meis. Non alienis, id est, meæ dilectioni, non alicui terreno, et opus et vocem expende. *Vox enim tua.* Non aliena, sed ea, quam in die desponsationis te mihi servire promisisti.

Vers. 15. — *Capite nobis.* Quoniam non sufficit nobis vitam nostram affis in exemplum proponere, et bonam prædicationem facere, nisi etiam errantes corrigamus, et infirmos ab insidiis aliorum defendamus, recte dicitur *capite* non vobis, sed nobis; in hoc mihi enim servitis, in hoc vos remunerabo. *Vulpes* in foveis abduntur, et cum apparuerint, nunquam directis itineribus currunt, sic hæretici. *Nam vinea nostra.* Pulchre, cum supra vineas plurali numero, hic singulariter *vinea*, quia multe vineæ per fidem et charitatem unam : et ideo sunt expellendi, qui eam volunt per hæreses scindere.

Vers. 16. — *Dilectus meus mihi.* Tali affatui dilecti,

A mox amica columbini cordis simplicitate respondet, et injuncto officio se obedituram promittit; quasi dicat, non solum hortatur, sed etiam adjuvat. *Dilectus meus mihi.* Sincero amore mihi copulatur, et *ego illi.* Vel, *dilectus* talem exhortationem *mihi* facit, et *ego illi* faciem et vocem ostendo. Vel, *dilectus meus mihi*, non alteri cuiilibet, scilicet, gratiam præstabat et fructum rependet ; et *ego ei*, non alteri cuiquam, non in alia turba hominum, sed *Integra* obedientia et devotione conglutinabor. Cunctis his sensibus apte convenit quod sequitur : *Qui pascitur inter lilia.* Pascitur in nobis, quia corpus illius sumus et membra de membro; pascit nos ipse, qui caput est. *Pascitur inter lilia*, cum fideles, qui sunt membra ejus, exemplis priorum fidelium in supernorum amore B perficiuntur. *Lilia.* Adustis membris mederi solent : sic sancti, si forte vident corda proximorum aduri flamma vitiorum, refrigerium consolationis et exhortationis adhibent. Quia hæc Domini pastio, quæ in sanctorum ejus profectibus agitur, usque ad finem sæculi pertingit. Nam ubi ad visionem pervenerint, in quo ultra proficiunt non habebunt, recte subditur : *Donec aspiret dies.*

Vers. 17. — *Revertere, similis.* In excelsis montibus vestigia pone, et ab illis aliquando etiam descendendo inferioribus appare, qui in valle sunt. *Revertere, similis.* Et quia ad ecclesiæ constituendas, et excolendas, et ad versutias vulpecularum abigendas provocas, et ut faciem meam tibi ostenderem, cum tuam faciem adhuc clare non videam, et per me non sufficiam, obsecro, iusta perfectius cor meum et corda illorum quibus prædicatura sum.

CAPUT III.

Vers. 1, 2. — *In lectulo.* Orantibus prædicatoriis de Judea, ecce gentilitas Spiritu divino afflata ad agnitionem sue salutis avenirit, et inventam firmo amore tenet. Unde sequitur : Vox ejus plene intrantis. *In lectulo.* (Graz.) Moraliter lectulum sibi sancta anima in nocte facit, dum omnes mundi perturbationes fugiens, secretum, in quo requiescit, comparat. In hoc lecto dilectum querit : quia dum a sollicitudinibus vacat, in ejus inquisitione quomodo ad illum perveniat requiescit : sed dum in mundo vivit, tenebras mundi a se perfecte non excludit

D et quanto gravius patitur, eo frequentius querit, et serventius eum, quo invento tenebras amplius non patiatur. Sed quia in hoc mundo non inventi, ideo subditur : *Quæsivi eum, et non inveni.* Quia vero maximo desiderio æstuat, et quidquid tenet, ei non sufficit, donec delictum inveniat : ideo perseverantiam inquisitionis subjungit, *Surgam, et circuibo civitatem.* *In lectulo.* Ex quo Adam peccavit, cœpit homo in terrenis quiescere, et tamen duce ratione quasi per somnum veram beatitudinem intelligens, ipsam in terrenis putabat consistere. (HIERON.) Moraliter. In lectulo anima Deum querit, quando in suo otio quidem appetit Deum videre, et ad eum de carcere earnis exire desiderat, sed non conceditur :

et abscondit se sponsus, ut non inventus, ardentius queratur. *Et non inveni.* (GREG.) Quia mihi gentilitati non angelus, non propheta, non quilibet doctor in dubiis lumen divinæ cognitionis ostendit, ideo non inveni, quod ubi comperi, quod in lecto non posset inveniri, proposui in animo meo de lecto carnarium voluptatum exsurgere, et ad laborem salutiferæ inquisitionis accendi, et terra et mari publice et privatim universorum, quos sapientes audiрем, magisteria adire. *Vici*, sunt spirituales viri, qui dum ad cœlestia graduntur, angustam viam tenent. *Plateæ*, id est, sacerdotes, qui multas voluptates sequuntur, et alta via incedunt. Omnes ergo circumlit, quia omnes sanctos, qui sunt vel fuerunt, mente conspicit et imitatur: etiam in sacerdotalibus aliquando invenit, quod valeat ad inquisitionem sponsi: sed postquam laborem geminatum inquisitionis ostendit, iterum difficultatem inventionis subdit: *Quæsivi, et non inveni*: sed dum querit et non invenit, ipsa et queritur et invenitur: Unde dicitur: *Invenerunt me vigiles. Quæsivi.* Plurimo labore mundo peragrato, sapientium verbis discussis, nil certum de via veritatis addiscere potuit.

VERS. 3. — *Invenerunt me.* Cum sic inquirerem, Dominus hanc instantiam inquisitionis videns, tandem se manifestare dignatus est et cui inspiraverat, ut quereret, querenti donavit ut inveniret.

Num quem diligit. (GREG.) Illis volentibus docere, ista flagrans nimio amore prior alloquitur, *Num quem diligit.* Ecclesia interrogat vigiles, cum prædicationem intente suscipit, et in ea bonorum operum exhibitione fructificat.

VERS. 4. — *Cum pertransisset.* (In.) Per eos transit, quia in ipsis videt formam ejus, quem querit; et tamen transit, quia Deum, qui est ultra, incipit imitari et intueri. Transit Petrus vigiles, dum contemnit prophetas, et Domino prophetarum dicit: *Tu es Christus, Filius Dei vivi* (*Math. xvi*). Donec introducam illum, etc. Donec in fine mundi Synagogam, per quam auditum fide suscepit, et mysterium regenerationis ad fidem ejus revocare satagam. Ecclesia gentilis in fine revocabit Synagogam, quæ prius vocaverat illam per apostolos.

VERS. 5. — *Adjuro vos.* Christus audiens se per hos introducendum, adjurat ne ei parent impedimentum. *Adjuro vos.* Ideo repetitur hic versiculus in cantico amoris, ut non minorem se Dominus Ecclesie de gentibus, quam de Judæis collectæ curam habere: sed æqualem pro utriusque pace sollicitudinem gerere designet. Non minus enim hæc regina austri capitur amore sponsi, quam prima amica de Judæis. *Cervosque.* Cervi est in senectute serpentem comedere, et pro siti a veneno concepta, ad fontem properare, et inde potando juvenescere, cadentibus pilis et cornibus: quod cuique fidelis competit per lavationem baptismi.

VERS. 6. — *Quæ est ista.* Ulterius agit de Ecclesia de gentibus conversa, quomodo apostolis fundamento accepto, deinde per successus temporum et graduum

A promotiones sit multiplicata. *Quæ est ista?* Iudei conversi, videntes etiam gentes converti et in amorem sponsi pariter recipi; non ex invidia, sed quasi admirantes, et de societate fratrum congaudentes, inquirunt si salus sit promissa gentibus: quod multum fuerat dubium. *Quæ ascendit.* Eodem tempore, et dormit, cum a carnalibus desideriis se alienat Ecclesia, et bonis operibus ad visionem sui conditoris appropiat. *Per desertum.* Id est per medium gentium, quæ nulla erant virtutum fruge secundæ, quas nullus propheta, vel angelus ad cultum Dei instituerat, vel: *Per desertum sicut virgula sumi*, quia a mundi illecebris separata, cœlestibus preceptis est dedita. Fumus eodem tempore partim oritur, partim, qui prius ortus fuerat, solet in sublimioribus.

B disparere: sic Ecclesia, in quibusdam suis membris semper gignitur nova, in quibusdam, qui prius nati fuerunt, semper colligitur ad cœlestia. Fumus ex igne natus ad alta consendens paulatim se humanis subtrahit aspectibus: sic Ecclesia igne sancti solius Spiritus in amorem Dei accensa ascendere non desinit, donec a terrenis abstracta ad invisibilia cœli rapiatur. *Ex aromatibus.* Nota quod aroma commemorans, primo myrrham, deinde thus, et postea universi pulveris pigmentarii ponit, quia prius est mortificare concupiscentiam carnis, postea offere Deo placabilia vota cordis, et sic cum humilitate crescere in omni virtutum genere. *Pigmenta.* In pulverem redacta valent ad confectionem: sic virutes cum non extollunt animum, sed quasi in pulverem, reputatione agentis, rediguntur, ad perfectionem perducunt. *Pigmentarius*, vel homo qui operam dat virtutibus: vel Deus, qui virtutes largiuntur.

C **VERS. 7.** — *En lectulum.* Priori amice miranti respondet gentilitas determinans, quo ascendat, quia scilicet ad *lectulum*, et per quid ascendat, quia scilicet media ferula sunt charitate constrata, et probat se in eamdem sponsi dilectionem accessisse, in qua prior est: quia similiter habet nuptiale apparatus, et prædicatores habet, quos Deus ad nos non misseret, nisi eos prælegisset. *En lectulum.* Lectulus veri pacifici, æterna beatitudine, in qua rex cum sanctis quiescit, ad quem Ecclesia per desertum partim quotidie pervenit, tandem perfecte perveniet. Vel etiam lectulus Dei est in praesenti quieta conservatio sanctorum. Utrumque lectum ambiant fortissimi: quia et præsentem quietem, et pacem Ecclesie prædicatores contra incursus tuentur, et internam patriæ cœlestis quietem quique perfectiones fixa intentione speculantur. *Israel.* Id est vir videns Deum, quo nomine justè vocantur omnes, qui ad divinæ visionis gaudia tendunt. Inter quos fortissimi sunt, qui vel cœlestis dono speculationis sublinantur, vel prædicationis ministerium suscipiunt.

D **VERS. 8.** — *Omnes tenentes gladios.* Qui indesinenter habent verbum Dei in promptu, et ad rescanda superflua et in se et in subditis, et ad repellendos hostes et conculecandos. *Omnes tenentes gladios.* Verbum Dei tenent, et periti sunt qualiter

utantur illo, tam alios quam se quantum ad vitia expugnando. *Ad bella doctissimi.* Quia tot milibus annorum contra diabolum in carnis fragilitate pugnaverunt, ex assiduo usu docti sunt. *Propter timores.* Ne insidiæ tentatoris; si eos securos inermes que repererint sternant: et ne eis expugnatibus lectulus quem custodire debuerunt, fôdetur, scilicet, ne præsens pax Ecclesiæ violetur, et sic futura beatitudo amittatur.

VERS. 9. — *Ferculum.* Non solum per hoc, quod et in præsenti in lectulo Salomonis quiesco, et ad futurum lectulum festino, et fortissimos custodes habeo, appareat quod salus sit promissa gentibus: sed etiam per hoc, quod de nobis fecit quoddam ferculum, id est quod de loco ad locum ferret sui verbi dispensatores, vel in quibus ipse per mundum feratur. Vel ita: Pacificus, ad cuius lectulum proprio, ita munivit me: et hoc fecit per ferculum, id est per apostolos, per quos, sicut in cathedra fertur, quos ad meam salutem vel nostram misit.

VERS. 10. — *Reclinatorium aureum.* Id est, sui speculatores plenos divina sapientia, vel *reclinatorium* facit in ferculo, cum spem perpetuae quietis fidelibus promittit. *Aureum,* quia requiem suæ visionis gloria coruscant preparat. *Ascensum purpureum.* Ascensus sunt illi, per quos aliquis potest scandere primum ad virtutes, postea ad sancta sanctorum: qui sunt *purpurei*, id est ad martyrum prompti. Vel, ipsæ virtutes, sunt *ascensus*, quæ sunt vera *purpura*: quibus decorantur animæ fideles. Vel, ipse Christus *ascensus*, per quem et in Ecclesiam et in cœlum intratur. *Purpureus,* quia lavit nos in sanguine suo: et nullus ingreditur Ecclesiam, nisi sacramentis Dominicæ passionis imbutus. *Media charitate constravit.* Vel charitate, qua pro nobis passus est. *Media,* id est, Ecclesiæ corda, instar strati paravit, ubi fideles animæ molliter quiescant: quia totam eam intrinsecus supernorum amore replevit: unde addit: *Propter filias Jerusalem.* Propter animas coelestium desiderio æstuantes quia quanto magis nos dilexit, tanto magis ad patiendum pro eo nos accedit. *Media* (GREG.) Ecce consolatio. Qui non potest sanguinem pro Domino fundere, diligat proximum *propter filias Jerusalem*, quia non sunt dicendi filii, id est firmi, sed filiæ, quæ per charitatem a Dei ædificio non alienæ sunt.

VERS. 11. — *Egredimini et videte,* etc. Pulchro ordine post enarrata regis dona, ipsam quoque speciem et ornatum ejus prædicare incipit, et ad videntem eum invitat. Et attendendus est ordo, et successus hujus Ecclesiæ, quæ de Judæorum primitiis instituta, prælati, judicibus, aliisque gradibus illam primam, jam post apostolos tepidam admonet, ut successoribus et contribulibus eorum a quibus prædicta fuit, vicem mater reddat. *In diademate.* Quasi latenter in humanitate, qua vicit diabolum: et caro fuit causa hujus victoriae nisi Deus carne obumbraretur, diabolus eum non aggrederetur. *In diademate,* id est, in illa spinea corona, qua coro-

Anavit eum Judea sua. *Qui coronavit eum.* Quia humanitate honestavit eum mater: in hoc quod virgo est, non deturpans ut aliae mulieres, sorde originæ peccati: et mittit nos ad historiam. Quasi: Credite nativitatem, passionem, resurrectionem. Hæc descriptio pro Ecclesiæ multiplicitate extenditur. *Desponsationis illius.* Si *illius* referimus ad matrem, dicimus in tempore annuntiationis: si ad fidelium, resurrectionis, quæ præcipua lætitia fuit, quia tunc solutum est genus humanum.

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Quam pulchra es.* Cum sponsa de gentibus conversa jam tantæ sit perfectionis, ut Judæis vice prædicet et sponsum laudet: ipsa quoque dignam laudis recompensationem a sponso recipit. Hæc descriptio pro Ecclesiæ multiplicitate extenditur. *Pulchra actione,* quia sicut virgula sumi per desertum ascendit, pulchra prædicatione, quia ad suum consortium proximas attrahit. *Oculi.* Id est, sensus tui contemplatione spiritualium rerum sunt excellentes et reverendi. Per partes intendit laudare. *Absque.* Magna est gloria aperti operis, sed longe incomparabiliter æterna retributio, quæ videri non potest.

C*apilli tui.* Ut facilius cuncta liquecant, breviter singula percurramus. *Capilli,* sunt spontanei pauperes. *Genæ,* summi prælati. *Dentes* vero genarum, alii inferiores prælati. *Labia,* sermocinatores. *Capilli tui.* Si in oculis acumen spiritualium sensuum accipitur, in capillis potest notari pluralitas cogitationum, quæ omnes ad unum finem cœlestis boni tendunt. Unde capreis æquantur, quæ animalia munda sunt, et ardua rupium querunt gratia pastus. *Quæ ascenderunt.* Unam de naturis capreæ ponit, ut sic de aliis intelligatur, et illam magis virtutem prædicat qua auditores magis indigere perspicit. *Quæ ascenderunt.* De illo, qui est testimonium se imitantibus, sicut ipse promisit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus,* etc. (Luc. XII.)

D*Vers. 2.* — *Dentes tui sicut greges tonsarum.* Sicut in capillis, fragiliores Ecclesiæ populi, qui numerositatem præstant, signantur: sic in dentibus fortiores quique et ad regendam Ecclesiam apti, qui firmitate prævalent. *De lavacro, omnes.* Omnia est, baptismo purificari: perfectorum est, et maxime eorum, quibus cura ovium est commissa, renuntiare omnibus quæ possident. *Gemellis fetibus.* Id est consimilibus fetibus, quia tales alios reddunt quales ipsi sunt. Vel, duplices fetus, opera geminæ charitatis, ut fideles conversi de utroque populo. Vel, fides et opus. *Et sterilis non est.* Nec illi inter steriles deputantur, qui abluti statim ex hac vita rapiuntur. Habuerunt enim sobolem fidei quam vel ipsi pro se, vel alii pro ipsis confessi sunt. Habuerunt etiam votum honœ operationis, quod inter oves Christi, si exspectati fuissent, socialiter exercerent, unde dicitur: *Consummatus in brevi explevit tempora multa* (Sep. iv).

Vers. 3. — *Sicut vita.* Prædicatores vita dicun-

tur, quia fluxas cogitationes in cordibus hominum A suis predicationibus restringunt, ne diffusant et cordis oculos premant. *Coccinea*. Quia Dominici sanguinis, quo redempta est Ecclesia, pretium prædicare non esset: vel quia prædictio sancta charitatis ardore flammescit. *Labia tua*. Dentes qui terunt: labia que trita aperint. *Eloquium tuum dulce*. Dum, que dicunt faciunt: suas predicationes hominibus quasi rapidas escas apponunt. *Sicut fragmen mali punici, ita genæ*. In colore exterius punicos, voluntas martyrii: in albis granis (que cortice fracto videntur), candor virtutum: qui augetur, dum caro colliditur: candor etiam, cum impleta passione miraculis nitent. In *genis* verecundia, in malo punico passio Christi. Habet ergo ruborem Ecclesia in genis, cum sacramentum Dominicæ passionis fatetur verbis, et ostendit candorem cum pulsata pressuris, castitatem puri cordis probat, et factis, quid gratiae salutaris crux habeat, pandit. *Absque eo*. Licet sint magna, que exterius apparent: majora tamen in occulto retinent, que divini oculi soli vident. *Lator*. Confessionem viviscae crucis possunt omnes in Ecclesia audire, pressuras Ecclesie videre, vel etiam miracula que ipsi Ecclesie sunt divinitus collata, possunt infideles cum fidelibus intueri: ipsa autem sola anima novit quanto teneatur amore vita invisibilis, quanto amore erga Deum et proximum flammescat.

VERS. 4. — *Sicut turris David*. Turris est expugnabilis prædicatorum constantia, que ad defendenda fidei ædificia, et ad repellenda hostium tela, forti manu Dei, et desiderabili rege constructa est cum propugnacula: id est, cum divinarum Scripturarum notitia, quando aperit sensum, ut intelligent Scripturas, et diuersi præcedentium suam confirmant prædicationem, propugnacula etiam, miraculorum dona, quibus prædictio astruitur. Nam sanatis morbis corporalibus, ad salutem animæ facilius pervenitur. *Collum tuum*. Collum extendimus, quando longius prospicimus: Sic prædicatores, collum, propter hostium de longe speculationem: *Turris*, propter fortitudinem et propter excelsam coelestium gaudiorum contemplationem. *Vel, collum*, quia cibos in corpus demittunt, vel quia corpus capitū jungunt: unde, Dominus dat panes, discipuli autem turbis apponunt. Propter aliud prædicatores, *oculi*; propter aliud, *dentes*: propter aliud, *gena*: propter aliud *collum* vocantur. Propugnacula sunt in divinis Scripturis infringibiles sententiae, in quibus tuti sunt, qui de longe ab incursantibus se defendunt. *Mille clypei*. Clypeus, ista firmissima ratio est, qua freli sponte contra hereticos prodeunt, et se muniant, dum illos percutiunt. *Omnis armatura*. Id est, omnis instructio, vel operationis, vel doctrinae coelestis, per quam sancti non solum evadunt, sed etiam acies superant malignorum: dum quosdam et ab errore vel vitiis retrahunt: que omnia a prælatis dependent, quia ab eis resistendi exemplum et vincendi accipimus.

VERS. 5. — *Duo ubera*. Multis figuris eadem Ecclesie mysteria repetuntur; sed repetita novi semper aliquid afferunt, et per ipsam novitatem animos audiantium amplius delectant. *Duo* igitur ubera, prædicatores de duobus populis, qui oculi dicuntur quia occulta proficiunt. *Dentes*, quia improbos corrugant, et in corpus Ecclesie trahientes: *Collum*, quia vitalem flatum, æterna gaudia prædicando, ministrant, et cibos doctrinæ. *Ubera*, quia lac parvulus in Christo infundunt, qui sunt *hinnuli capre*, quia acute, que sunt agenda, discernunt, veloci cursu operationis de valle lacrymarum avolant. *Gemelli*, quia eamdem fidem, eadem sacramenta prædicant: qui ne lac quod erogant in eis deficit, pascuntur floribus Scripturarum et exemplis sanctorum ea semper recolendo. *Duo hinnuli* Duo populi, qui per humilitatem parvos se et peccatores intelligunt, sed charitate currentes, omnia obsecra mundi transeunt, et saltibus contemplationis ad superna condescendunt. *Qui pascuntur*. Quia in his refectionem habent, qui florent virtutibus et splendent, dum ipsam Deum, quem desiderant, adhuc de vicino videre non possunt.

VERS. 6. — *Dones aspiret dies illa*. Postquam, nec docendi ultra nec discendi tempus erit, sed consummatis omnibus hujus mundi teobris, omnes fulgebunt sicut sol. *Vadam ad montem*. Et quia Ecclesia per singula talis est. *Vadam*, id est, addam gratiam, tam inferioribus quam majoribus. *Vadem*. Quia novos populos quotidie congregabo. Et quis sermo est ad Ecclesiam de gentibus, potest non incongrue videri promissa vocatio Synagogæ, que in fine mundi est futura: seu vocatio quarumcumque gentium. Unde mox de amplissima pulchritudine maius ejusdemque Ecclesie, que vel de Judæis vel quibuscumque gentibus per totum orbem est congreganda, subditur, *Tota pulchra es*.

VERS. 7. — *Tota pulchra es*. Non solum in electis membris, que enumeravi, sed etiam in illis qui pusilli et fragiles videntur.

VERS. 8. — *Veni de Libano*. (GREG.) Et quia vado ad te, tu debes venire ad me, cogitatione, locutione, opere. *Vel*, primus gradus est in carne pro bono opere: secundus in absolutione earnis ad percipiendam beatitudinem in anima: tertius recepio corpore quando in resurrectione duplices recipient stolas. *Veni sive, veni opere, seni* alios adducendo: vel ter veni propter fidem Trinitatis. *Libanus* mons Phœnicis, Hebreice interpretatur candidatio, Græcè thus: uide supra, *Vadam ad montem myrræ et ad collum thuris*. Dum prædicatores convertant tales ad salutem, crescit corona de principibus vicis certamine eorum. *Veni*. Quasi: ne timeas, ne sola renias: quia multos tibi addam. *De capite Amara*. Amara mons est Cilicie, Sanir et Hermon montes Judææ, in quibus leones habitant, per quos demones notantur, qui contra nos saviant: et quia illi convertuntur, quorum corda fuerunt cubilia leonum, dum vicissim eorum confessione Dominus casuar,

quasi de leonum cubilibus coronantur, de quibus leo per quos alios diabolus per magni studii vigilantiā decipit et conterit. Per Sanir, eos ad quos ignorantia talis deceptionis volat. Per Hermon, tales qui quasi in natura prompti sunt ad nequitiam, non quod diabolus designat. Per *cubile leonum*, illos quibus, et per quos aliis persecutoria dominatur saevitia. Per *pardos haereticos*, quorum distinctis dolis decipit, de quorum singulorum principalibus Deus suis victoriae confert coronam. *De cubilibus leonum*. *Leones*, propter superbiam, vel violentiam. *Pardi* propter crudelitatem vel variationem malignarum artium. *Montium* nomine superba infidelium corda designantur.

Vers. 9. — *Vulnerasti cor.* Ideo debes venire, et de acquisitione aliorum laborare, quia diligo te. *Vel*, ideo dabo tibi coronam de hominibus illis, quia præparasti mihi in te locum dilectionis. Omnis tua pulchritudo mihi placet, sed maxime placet unitas catholicæ, quam et in prelatis et in subditis video.

Vers. 10. — *Quam pulchre*, etc. Supra sponsa in dilecto ubera laudabat, hic dilectus ubera commendat: in quo notatur unitas Christi et Ecclesiæ, quia sunt duo, ut ait Apostolus, in carne una: ideo simili laude alter alterum laudat. Doctrina est Christi, quia data est Ecclesiæ, quia ministrat. Et merito anno te, quia doctrina tua, quæ continentur in superioribus uberibus, est pulchra ad consolationem infirmorum et sustentationem parvolorum. *Mammæ*, dilectio Dei et proximi: per quas mens sancta sensus suos nutrit, dum Deo charitate conglutinatur, et proximis, quod potest, impedit. Quas mammæ quantum sponsus diligat, in repetitione laudis manifestat dicens: *Pulchriora sunt ubera*, etc. *Odor*. Id est suavissima fama fidei dispersæ per totum orbem, latior est quam lex patrum, quæ in sola Iudea coangustaretur. *Super omnia aromata*. Id est, super omnia bona opera, quæ faciunt improbi, quæ etsi aliquando hominibus placent, tamen Deo nunquam, quia ex charitate non procedunt. *Vel*, super institutiones Veteris Testamenti, quæ fuerunt figura horum.

Vers. 11. — *Favus distillans*. Superiorius per *labia*, doctores, hic per labia ipsa vox doctorum. Unde et mellì congrue comparantur. *Favus*, mel in cera. Mel in cera est spiritualis eloquiorum sensus divinorum in littera distillans, quia pene singulæ sententiae multos habent sensus. *Vel* aliter: In favo mel late, cera videtur: labia ergo favus vocantur, quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, quasi mel in cera absconditur. *Mel et lac sub lingua*. (GREG.) Tanta est spiritualis dulcedeo in verbis, quanta corporalis est in melle et lacte: et hoc sub lingua, id est, non cuiilibet patens, sed tantum bonis. Qui peccantem aspere corripit et inter aspera dulcedinis quiddam admiscet, habet mel, non in lingua, sed sub lingua. *Odor testemtorum*. Id est fama bonorum operum, quibus vestiuntur, ne nudi inveniantur, et quibus turpitudo præ-

A cedentium delictoram operitur, est sicut tuis, quia in omnibus operibus suis orat, cum bene operatur, cum intentione pervenienti ad Deum, uade: *Sine intermissione orate* (*I Thess. v*). *Supra nomine unguentorum*, infusione sancti Spiritus ostenditur, quibus corda Adelium illustrantur et ad spirituale certamen præparantur: *Vocabulo vestimentorum*, facta justorum notantur, quæ foris sunt. Unde et pulchra distinctione, quæ per homines sunt opera, thuri comparantur; quæ vero divina largitione sunt dona, modum comparisonis exceedunt. Consulte postquam singula Ecclesiæ membra Dominus sigillatim prædicavit, etiam *unguenta* quibus tota esset delibata, digna laude commendat. Nulla sunt quippe membra, vel magna vel parva quæ non hujus unctionis spiritualis sint infusione consecrata. Laudavit et *vestimenta*, id est opera justitiae, quia et hic omne corpus ejus ornatur. Nemo quippe in ea vitam mereatur, nisi operibus justis induitus, quæ vel ipse fecit, vel si infans erat, alii pro eo fecerunt, et in illo.

Vers. 12. — *Hortus*. Assimilaverat eam mulieri pro perfectione, pro speciositate, pro singulorum dispositione graduum, pro decentis unitatis compositione. Sed quia parum videtur amanti singulas partes sponsæ singulis rebus pretiosis coæquare, totum pariter plurimis et maximis speciebas comparat. Comparat igitur horto, pro copiosis operum fructibus in quo fieri quatuor contingit: in primis *sons baptismi*, sine quo nullus sequitur fructus; deinde *unguenta*, id est dona Spiritus sancti, qui sunt prima somenta, ut etiam arbores crescant et fructus ferant, scilicet illa in cordibus ruidum adhuc et tenerorum proposita, quando deliberant per *Spiritum sanctum*, quia mundo renuntiabunt et adversa sustinebunt, et similia; postea arbores, illi eisdem, vel aliis jam crescentes, jam florentes; tandem fructus maturi, quorum operum perfectione jam rectificatur Christus. Sed hic non ordinat, secundum quod alterum sequitur post alterum, sed a digniori incipit, ut istius sponsæ commendatio sit captabilior illi alii sponsæ, cui istam intendit commendare. Duos hortos ponit, in quo status duo contemplativorum et activorum signantur, quorum uterque conclusus; quia ab adversario colligi non possunt, vel fructu privari. Multi inter fideles conversantur in quibus hostis habet locum, sed hi in horto fructifero non sunt computandi, sed ut palea ejiciendi. *Fons signatus*. Quia Ecclesia, quæ fontis nomine designatur, primum parva in Iudea, postea dilatata est per orbem terrarum, recte subditur. *Emissiones tue*: quia illa parva Ecclesia de Iudeis adjuta fonte paradisum emisit ex se. *Ecclesia fons*, quia doctrina salutari redundat, unde proximos irrigat. *Signatus*, quia spiritualis sensus indignis absconditur, nulla incurvatione turbatur.

Vers. 13. — *Emissiones*. Id est fructus horti, scilicet opera quæ post plantationem et irrigationem baptismi prodeunt, sunt mihi *mala panica*, id est matura refectio, ita me delectans ut paradisus. *Cypris*.

Ia est directi, et in altum crescentes, in humanitate gracieles et attenuati, quorum operibus juncta charitate inungitur princeps. *Cyprus* divinam gratiam, *nardus* Dominicam passionem, *crocus* charitatem exprimit. *Cyprus* est in Ægypto aromatica arbor, semine candido et odorifero, quod coquitur in oleo et exprimitur, inde unguentum regale (quod *cypinus* dicitur) paratur. Sic in tenebris hujus mundi divinæ gratiae benedictio in pinguedine charitatis suscipitur et flammis temptationum probatur, quibus sociatur *nardus* herba bumilis, id est fides Dominicæ passionis et imitatio. Conjungitur ergo *cypinus nardo*, cum divina gratia confortat nos compati Christo. Item *nardus* croco jungitur: cum in charitate Christi mortem libenter accipimus. *Nardus* est redoleus et calens, et significat charitatem. *Crocus* est aurei coloris et significat divina sapientia imbutos.

Vers. 14. — *Fistula et cinnamomum*. *Fistula* quæ et *cassia*, arbor aromaticæ, sed parva: est autem robusti corticis et purpurei, quæ ad curandas viscerum molestias valet, quæ pro sui brevitate a quibusdam inter herbas odoriferas reputatur, quæ humiles spiritu significat, quæ Dominicæ passionis memores, ad patientem pro Domino sunt parati. *Cinnamomum* est brevis arbor, sed odorifera et dulcis, cinerei coloris ad medicinæ usum fistulæ duplo præstans. Et significat illos qui se infirmos reputant, quorum humilitas apud Deum dulcedinem habet et laudem. Et bene post fistulam purpuream ponitur cinnamomum cinerei coloris; quia per recordationem Dominicæ passionis oritur nobis despectus nostræ virtutis. *Fistula* et *cinnamomum* in horto cum lignis Libani prodeunt: quia in Ecclesia, qui humiles et patientes sunt, cum illis, qui Ecclesiam prædicando vel virtutes faciendo muniunt, palmam retributionis exspectant. *Cum universis lignis*. Sicut fistula et cinnamomum, humiles sanctorum cogitationes: sic et ligna Libani, quæ alta et robusta sunt, demonstrant sublimes sanctorum actiones et orationes. *Myrrha* imputribile reddit corpus, et significat illos qui amaritudine et patientia corpus suum reddunt securum a motibus carnalibus et ab omni adversa parte. Aloc non tantam vim habet, quantam myrra, sed tamen valet contra putredinem. *Primis*. Id est, cum charismatis virtutum excellentioribus. Et pulchra conjunctio herbarum et arborum cum unguentis: quia dum carnem a lascivia refrenamus, consequens est ut majora dona spiritus suscipiamus. In horto Domini concluso, inter alia nascitur.

Vers. 15. — *Fons hortorum*. Qui de primitiva Ecclesia processit in mundum doctrina cœlestis, quæ plures ecclesias, scilicet hortos procrearet. De quo fonte bene subinfertur: *Puteus aquarum viventium*, quia eadem doctrina Ecclesiæ, et *fons hortorum* est, quia spirituæ fructus gignit, in his quos instruit: et *puteus* est propter occulta mysteria quæ solis sanctis per revelationem sancti Spiritus panduntur. *Aquarum viventium*, propter divina eloquia, quæ de invisibilibus divinæ gratiae thesauris procedunt,

A atque in vitam æternam ducunt. *De Libano*, id est, de ipsa Ecclesia, quæ et candida est per munditiam fidei, et alta per virtutum gratiam.

Vers. 16. — *Surge*. Et cum talis sit hortus, *surge*, id est, discede vel impugna. *Surge*. Horto consilo et irrigato, restabat ut omnibus firmiter et ordinate compositis, nequaquam adversariis illius, tentandi negaretur accessus, sed potius monstraretur, quia quo amplius flagellantur, eo amplius interna fluctuum illius suavitatis panditur. In *aquilone*, mundi adversa; in *austo*, blandimenta intellige, quia gemina expugnatione probatur Ecclesia. *Surge*, permittens est, non imperantis. *Perfla*. Alter vexando, alter recreando. *Perfla*, id est, infer tribulationem, vel perseundo, ut Ecclesia in utroque pulsata et probata mirum odorem constantiæ suæ et abundantioris virtutis ubique diffundat, et in fine mundi positos inenarrabili fragrantia suæ suavitatis satiat.

CAPUT V.

Vers. 1. — *Veniat dilectus*. Qui promisit se futurum *mecum usque ad consummationem sæculi*, modo cum magis indigo majori gratia, me visitet. *Veniat dilectus*. Audiens Ecclesia se temptationibus probandam, provisioni dilecti non contradicit: sed ne supereretur, auxilium illius querit, qui non patitur nos tentari supra id quod possumus. (*I Cor. x.*) Vel, potest ex voce perfectorum sic intelligi. *Veniat dilectus*. Quasi: Sicut eum semper diligimus, ei et servire curamus: sic ipse in temptationibus non sinat

C nos usque ad defectum concuti, sed jam reddet nobis mercedem piæ devotionis. *Veni in hortum*. Sponsus desiderio Ecclesiæ respondens, eadem quæ petebantur, se jam fecisse testatur: unde extranei multum in amorem ipsius possunt accendi. *Veni*, errantes corrigendo, infirmos sublevando, bona agentes confirmando, maturos mecum in requie collocando. *Messui*. Quadam falce mortis ab hac vita præcidi, et in cellaria beatitudinis perduxì. *Comedi favum*. Per *favum*, qui in Scripturis dulcedinem spiritualis intelligentia querunt, et aliis dilucidant; per *mel*, qui epulas divini verbi sibi appositæ libenter gustant, et his insatiabiliter vesci desiderant; per *cinum*, fortes cœlestium prædicatores; per *lac*, infirmi adhuc auditores, qui licet diversis studiorum modis discrepant, una tamen supernæ retributionis spe communes, supernus arbiter approbat. *Comedite, amici*. Non solum ipse pii electorum acibus delectatur: sed etiam hortatur fideles ad congaudentium super tali convivio, ut amplius inter se mutuam dilectionis curam exhibeant, et minores quod in majoribus viderint, memoriter imitari satagant. *Inebriamini, charissimi*. (*GREG.*) Post potum gaudii, ipsas virtutes bonorum retractando, torporem mentis discutite, et ad amorem æternorum accensi, temporales poenas non sentiatis; sicut ebrios, qui oblitiscunt omnium temporalium; comedit, nec satiat: qui epulas Scripturarum didicit, justorum exempla novit, nec tamen vitam correxit; bibit, et non inc-

briatur, qui præcepta vitæ letabundus audit, sed ad implenda piger remanet.

VERS. 2. — *Ego dormio.* Ecclesia gentilium multipliciter commendata ne secura prædicationem dimittat, et soli contemplationi intendat, injungitur ei de aliorum confirmatione. Et hic agit de illa successione Ecclesiæ, quæ est in hoc præsenti sæculo, ab illo scilicet tempore, quo plenitudo gentium intraverat usque ad finem mundi, quando Judæi intrabunt; et hic non, videtur mitti ad omnimodos infideles, sed potius ad eos exhortandos, qui sunt tepidi in Ecclesia, et dicit itaque ipsa Ecclesia : *Ego dormio. Aperi mihi, soror mea*, etc. Surge ab otio et quiete contemplationis, et aperi corda, ut remotis vñtorum obstaculis lucem veritatis perspicue admittant. De sanguine meo, *soror mea*; accessu meo, *proxima mea*; de spiritu meo, *columba mea*; de sermone meo quam plenius ex otio didicisti, *perfecta mea. Caput meum.* Id est fides mea, et amor mei in cordibus eorum excæcatis amore terrenorum refixit, et quasi prorsus defecit. *Cincinni mei.* Id est amor proximorum, qui sunt mei capilli capit adhærentes : *sunt pleni guttis noctium*, id est, patiuntur grave frigus persecutionis tenebrosorum, id est eorum qui et erga me sunt infideles, et proximos persequantur; et causa horum corrigendorum oportet te dulcedinem contemplationis (interpolare) interponere.

VERS. 3. — *Exscoliavi me.* Ecclesia non inobediens de injunctio officio, sed metuens in assumenda fratribus cura, ne corruat in peccata, sine quibus non transigitur hæc vita, respondet : *Exscoliavi me.* Quomodo fieri potest ut de culmine contemplationis egrediens, rursus mundi sordibus polluar, quia recepta sollicitudine temporalium subsidorum, quamlibet eximius doctor, difficile vitat peccatum. (GREG.) Qui ad sollicitudinem regendarum animarum se accingit, restat ut quibus æterna predicat, ad providenda quoque eis temporalium necessitatum subsidia invigilet.

VERS. 4. — *Dilectus meus.* Ecclesia timente casum, quia Dominus amorem erga se nostrum, in proximorum maximo amore vult coguosci, apte subditur : *Dilectus meus*, quasi : Pertimesco quidem sæculi conversationem; sed intelligo, quod charitas operit multitudinem peccatorum; et confido in dilecti mei auxilio, a quo jam sunt compuncta corda eorum. *Manum suam.* Operantem compunctionem, vel, ad memoriam nostram reduxit operationem, quam operatus est in nobis, quia nullius egens, de sinu patris egrediens, in terra pro nobis conversari voluit. *Manum suam mittit*, cum virtute sua animum per subtilem intellectum pulsat. *Et venter.* Potest per ventrem intelligi molllities et fragilitas illorum qui prædicationis officium suscipiunt, quia se minus idoneos recognoscunt, et timent. *Venter.* Id est molles et fluxa pars inter nos; vel, ventris nomine cor designatur, qui sicut cibi in ventre, ita cogitationes in corde excoquuntur. Cor contremiscit, si facere recusat pro proximis, quod Deus fecit pro inimicis. Et venter intremiscit, quia infirmitas gau-

Adens de cœlesti intellectu in sua exsultatione turbatur, et timet ne perdat, quod tenere nescit.

VERS. 5. — *Surrexi, ut aperirem.* Surrexi a dormitione ad laborem; quia necesse est ut qui veritatem prædicare disponit, prius ad agenda ea quæ prædictat assurgat, ne aliis prædicans ipse reprobus efficiatur; cui subjuncta verba conveniunt, *Manus meæ distillaverunt*, etc. *Et digitæ mei pleni sunt myrrha.* Digitæ, id est discretio, ut solo contuitu supernæ retributionis, non pro humano commodo ostendantur operari. Sicut enim in manu sunt discreti digitæ : sic in operibus oportet discretionem adhiberi, alioquin non valent.

VERS. 6. — *Pessulum ostii.* Causam peccati, id est incredulitatem, et quamlibet aliam : quia ut pessulum, ostium; sic causa detinet peccatum, qua remota removetur, et sublato peccato patet via Christo. Dixerat, quia dilectus manu missa per foramen se tetigerit ac tremore concusserit : cujus tactu vehementer inflammata, cupit jam non per angustiam foraminis ejus manu contingi, sed patefacta cordis janua felicissimo ejus amplexu perfraui, id est suavitate divinæ illustrationis, quam raptim senserat, plenius satiari, sed quia nulli electorum in hac vita conceditur perfecta visio æternorum, quæ in alia vita reservatur, subditur recte : *At ille declinaverat. Anima mea*, etc. Ecce jam tertius gradus : primitiva fuit ex Judæis conversa; per quam, et postquam haec gentilis, de qua hactenus actum est; quæ Gentilis ut diximus, hanc tertiam instituit, de qua modo exsequitur : quæ usque ad novissimam intrationem reliquiarum Israel durabit successu prælatorum et subditorum. Transi quidem, sed tamen locutus est mihi mandata sua relinquens, ut patienter eum expectarem : et postquam locutus est, *Anima mea liquefacta est. Quæsivi et non inveni illum : vocavi*, etc. Vox ejusdem Ecclesiæ, quæ aperuit, secundum illos quos aperuit : quæ prius erat venter vel vox ipsorum.

VERS. 7. — *Tulerunt pallium.* (GREG.) Pallium tollunt prædicatores, quando, si quid pompe secularis residuum erat, ab anima auferunt, vel, si quod peccatum per ignorantiam inerat, detegunt.

VERS. 8. — *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si invenieritis*, etc. Adolescentulæ jam ad aliquam cognitionem promotæ, ad famulos Dei, quos angelicam in terris vitam agere credunt, devote veniunt et eos exorant, ut in tempore suæ orationis Domino se conuident. Vos filiæ Jerusalem supernorum spirituum, qui jam cum Deo regnant. Vel, per filias Jerusalem possumus accipere etiam inferiores in Ecclesia, quos etiam admonent superiores, ut secum querant : quia quod a pluribus queritur, quandoque citius reperitur, et, ut ubique charitas dictionis ostendatur.

VERS. 9. — *Qualis est dilectus.* Hæc sponsa recolens intima conscientiæ, expavescit, et pigritiam suam accusans ex humilitate ad laborem festinat, dicens : Obsecro, quia sic adjurasti nos fervore divinæ

charitatis, quam habes, me quoque fac ardere, et salutari admonitione in ejus amore me confirmes. Apla et præconia virtutum ac potentiarum ejus congrua laude decantans, denuo interrogatur, in qualium mentibus ejus soleant vestigia reperiri.

Vers. 10. — *Dilectus meus candidus et rubicundus.* Condigna quærentibus a parte sponsæ responsio. *Dilectus meus.* Primo, mundus et sanctus venit in mundum, postmodum passione cruentus exlit de mundo. Per *candidum*, amorem Divinitatis; per *rubicundum*, carnem passam accipe, ut Deum et hominem potet, et in utroque *electus*. *Electus ex milibus.* Quia unus Mediator de omni numero angelorum, vel hominum acceptus; unde dicitur: *Hic est Filius meus dilectus*, etc. (*Math. iii.*) Quia non est inventus alius, neque in caelo, neque in terra qui acciperet librum (*Apos. v.*).

Vers. 11. — *Caput ejus aurum optimum.* Alla translatio: *Crines ejus abies.* Abies, Graece *ἀρτον* vocatur. Ude hic elate, non Latinum, sed Græcum videtur. Vel *caput*, id est *Divinitas*, quia *caput Christi Deus* (*Cor. ii.*). *Comæ ejus*, id est, cogitationes ejus sanctæ et rectæ, et tamen stultis despiciabiles. *Nigra quasi corvus.* Despicabiles mundo, quasi illa clamosa et improba avis. Vel, *quasi corvus*, ut nulli sacramenta Ecclesiæ committant, donec sibi, vel matri similari videant, vol, quia cum pulchri sunt, se fuisse nigros intelligunt ex natura sua.

Vers. 12. — *Oculi ejus sicut columbae.* (*Grec.*) Solent columbae juxta fluuenta aquarum residere, ut volantium avium in aqua umbram videant, et sic ungues vitent: sie sancti in Scripturis fraudes demonum prospiciunt, et ex *deceptione*, quam attendunt, quasi ex *umbra hostem cognoscunt*, et fugiunt, quæ fluuenta plenissima dicuntur, quia de quothruscunque in Scriptura consilium quæritur, per illam ad plenum inventur. Potest in rivulis, veteris legis eruditio; in fluensis, evangetica perfectio intelligi: quia prædicatores et nova et vetera proferunt. *Oculi ejus.* Id est, dona sancti Spiritus, quæ ipse dat, quæ amatores suos, non in eone more porcerum volvi permittunt, sed in similitudine aquarum charos et perspicuos reddunt, nil tenebrosum habentes. Unde et rivulis et mundis aquis, non stagnis turbulentis comparantur, quia Deum vident, et divinorum charismatum luce replentur. Quæ charismata, quia sola gratia dantur, subditur: *Quæ lacte sunt totæ.* Quia sicut mater sola naturali dilectione lac filiis ministrat, sic Deus sola gratia dona charismatum filiis donat. Quæ resident juxta fluuenta plenissima aquarum: quia quanto de Deo clarior vident, tanto magis ad altiora cognoscenda intendunt.

Vers. 13. — *Genæ.* Id est, modestia et pietas Salvatoris, quæ in illo singulariter resulxit. *Sicut areolæ.* Quemadmodum ordinatae sunt areolæ ab hominibus expectantibas odoris suavitatem et aspectus gratiam, ita Mediator in carne apparet, doctrinæ modestia et dulcedine delectabat præsentes, attrahebat absentes: *consite a pigmentaris;* hoc est,

A apostolis et prophetis, qui concordi voce, non solum ejus sermones, sed etiam mores sacris paginis descripsero, in futura ejus arcana incarnatione, et modestia Lazarum elevit, sicut agnus obmutuit, et talia. *Labia ejus lilia distillantia myrrham.* Verba doctrinæ ejus lilia quæ claritatem regni coelestis promittunt, gravia patientibus, primam myrram, quia contemptum voluptatum prædicant.

Vers. 14. — *Manus illius.* Id est, opera Christi: quæ enim verbo docuit, opere complevit, ut doctrina sua mirantes, operibus confirmaret. *Tornaciles,* quia in promptu habet facere quod vult, sicut tornatura cæteris est promptior artibus: et quia in se omnem justitiae regulam tenet, unde dicitur: *Opéra in me impleri omnem justitiam* (*Matth. iii.*) *Aurea,* plena hyacinthis. Quia virtutes quas in homine gesit, divinitatis gratia perfecit: quæ nos ad spem et ad amorem coelestium excitant. Hyacinthus enim aerei coloris est. *Venter ejus eburneus,* id est, fragilitas humanitatis: *eburneus* pro decore castitatis, quia ab omni peccato immunis. *Distinctus,* scilicet, non totus eburneus, nec totus sapphirinus. Sapphirus sublimitatem coelestium significat. *Distinctus* ergo, quia partim humana fragilitas esurie, tentatione, fatigatione, morte, partim divina celsitudi, miraculis, resurrectione et ascensione intelligitur. Sapphirus habet speciem sereni coeli.

Vers. 15. — *Crura illius columnæ,* id est, itineris passionis, incarnationis, quæ columnæ dicuntur propter rectitudinem et firmitatem, quia quidquid per eum gestum est, ante tempora a Deo dispositum est. *Fundatae super bases.* Id est super prophetas, quia talis apparuit, qualis prædictus ab illis in divina dispositione legentibus. Vel *bases ipsa dispositio Dei,* quæ ordinavit. *Species ejus ut Libani.* Quid per singula ipsius Redemptoris membra laudo, totum brevi comprehendam: quomodo *Libanus* altitudine et amplitudine est insignis; ita Dominus inter omnes qui de terra orti sunt, antecellit. Et sicut ille mons nobilium ferax est arborum, ita ille omnes sanctos in se radicatos extollit et conservat; et sicut *cedrus* pulchritudine, fortitudine, sublimitate, odore, omnes decus silvarum antecedit: sic dilectus speciosus forma præ filii hominum (*Psal. XLIV.*), quia ipse nos accepit ad mensuram, et de plenitudine ejus annus accepimus (*Joan. i.*).

Vers. 16. — *Guttur illius suavissimum,* etc. Id est, interius sapor et dulcedo verborum Christi, quam pauci gustant: qui autem gustant, amplius esurient. Aliter: Sicut per guttur ad labia vitalis status, ut loqui valeant, procedit, sic in labiis Domini verba quæ dicebat. In gutture vero potest occulta dispositio bonitatis ejus intelligi, qua factum est, ut nobis foras loqueretur. *Totalis,* id est Deus et homo; *desiderabilis,* non solum secundum divinitatem, sed etiam secundum humanitatem ab ipso initio conceptionis, usque ad triumphum passionis, resurrectionis, ascensionis. *Talis est dilectus.* Quasi: Et necesse est si amas eum, et vis ab eo amari, ut eum intelligas talen, et

tali affectione ei cohæreas. *Filiae Jerusalem.* Pro de-
core carminis variantur personæ colloquentium :
sed eadem Christi Ecclesia notatur et nomine spon-
sæ, et nomine filiarum. Cum ad patriam cœlestem
suspirat, filia : cum nihil nisi Deum curat audire
vel loqui, sponsa dicitur.

VERS. 17. — *Quo abiit dilectus.* Audita qualitate
dilecti, de qua quæsierant filiae Jerusalem, addunt
aliam quæstionem : quia enumeratis tot laudibus,
quis audiens non concupiscat ? et hoc in unitate
sanctæ Ecclesiæ inquiri oportet, in qualium corde
potissimum, et in quo genere conversationis Demi-
nus soleat inveniri. *Quo abiit, non relinquendo eos*
in quibus erat, sed ubi alios associet, et post alios
etiam alios invitet, et sic abire, et declinare dicitur,
ad modum candelæ, quæ cum accensa sit, multas
alias circumquaque accendit, ipsa tamen nihil pa-
tiens detrimenti. *Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima*
maiusserum. Licet Deus communī modo omnibus re-
bus insit, præsentia, potentia, substantia, tamen fa-
miliari modo dicitur īnesse, id est, per gratiam, illis,
quibus opera sua videntur mirabiliora, qui licet ple-
nam Dei notitiam non habeant, tamen mirificantiam
operum Dei acutius considerant.

CAPUT VI.

VERS. 1. — *Dilectus meus.* *Descendit* irrigans fonte
baptismi, de alto veniens in humili positos visitavit.
Ut nos sursum ascenderemus, Dominus in montem
descendit, Moyses in montem ascendit. Cum dixis-
set : *Descendit in hortum,* addit qualiter sit idem
hortus constitutus, qua fruge secundus, cum dicit, *ad*
areolam aromatum. Hortus Ecclesia : hortus quæli-
bet fidelis anima. *Areola* est mens fidelis, qua di-
sciplina rectæ fidei edocta, quasi æquls lateribus
hinc inde est composita : et quasi solerti fossorio
creberrime reversata, et a superfluis graninibus
expurgata. Respondet pīs sanctorum desideris ac
fructuosis operibus eum delectari, ac perfectos
quosque castimoniae virtutibus ad æterna gaudia
colligere. *Lilia colligit,* dum ad perfectorum meri-
torum candorem pervenientes, de statu ubi erant
prius, educit et ad cœlestia regna perducit.

VERS. 2. — *Ego dilecto meo.* Hunc versiculum
apponit exaggerando stimulum immense charitatis,
qua interius exardescit. Quasi : In me descendit, in
me potes habere formam ejus, quem quæreris. *Ego*
nepoti meo et nepos meus mihi, qui pascit inter li-
bia.

A VERS. 3. — *Pulchra es, amica mea.* Hactenus vox
Ecclesiæ Dominum suum laudantis et quærentis :
qui quoniam a suis amatoribus non longe est, se-
quitur quid quæsitus respondeat ; et declarat se illis
loquentibus adfuisse, et quid loquerentur audisse ;
devotionemque erga se remunerat digna illorum
laudatione. *Terribilis, ut castrorum acies ordinata.*
Quia per unitatem charitatis compacta, nullum lo-
cum aperit per malum discordiæ hostibus, id est,
hæreticis vel immundis spiritibus. Castra Romano-
rum terribilia erant, quia totum mundum preme-
bant : sed non erant suavia, quia veram pacem non
habant. In Ecclesia nec terror suavitatem, nec
suavitas terrorem aufert : quæ in terra cœlestem
vitam agit, et barbaros diversarum nationum animos
ad suum ritum trahere satagit. Quæ tamen quia
neclum faciem dilecti, quam maxime quærerit, cer-
nere meretur : hic subsequenter audit :

B VERS. 4. — *Averte oculos tuos a me.* Quasi : Ocu-
los columbinos tibi dedi, quibus semitas justitiae dis-
cerneres : sed tamen in tempore tuæ peregrinatio-
nis ne quæras me perfecte cognoscere. *Non enim*
videbit me homo et vivet (*Exod. xxxiii.*) Ne quæras
in via præmium, quod tibi in patria reservatur.
Quia ipsi me. Non a desiderio cognoscendi desistas,
sed de cognoscendi facultate ne præsumas : unde
dicitur, *Magnitudinis ejus non est finis* (*Psal. cxlv.*)
Avolare fecerunt. (*RAB.*) Quo intensius me agnoscere
quæreris, eo intensius me incomprehensibilem esse in-
telligis, et non est tua culpa, si me non cognoscis :
sed est infirmitas humanæ conditionis. *Capilli tui*
sicut grex caprarum, etc. Hi versiculi supra positi,
et expositi, sed non pigeat nos iterando exponere
quod auctorem non piguit scribendo iterare, ut novi
aliquid addatur. Ne Ecclesia graviter ferret quod a
cognitione dilecti suspenditur, sequitur descriptio,
qua assimilatur illi primitivæ Ecclesiæ Jerusalæm,
de qua non dubitatur, quin amica Dei fuerit. *Omnes*
genitellis fetibus, et sterilis non est in eis. Copsimilibus
fetibus quia tales alios reddit, quales ipsi sunt.
Vel duplices fetus, opera geminæ charitatis, vel, si
deles de utroque populo conversi : vel, fides et
opus.

C VERS. 6. — *Sicut cortex mali punici, sic genæ*
tua, etc. (*GREG.*) Cum multi mira agunt, ventura
prophetant, mundum perfecte relinquunt, cœlestibus
desideriis ardent : sicut cortex mali punici sanctæ
comparantur Ecclesiæ. Sed hæc oīnia nihil sunt
ad comparationem rei de qua scribitur : *Quod oculus*
non ridit nec auris audi'. etc. (*Isa. lxiv.*) Unde
convenienter subdit : *Absque occultis tuis,* quasi di-
cat, magna quidem sunt, quæ in te non latent, sed
valde ineffabilia quæ latent.

VERS. 7. — *Sexaginta sunt reginæ et octoginta con-*
cubinæ, etc. Reginæ et concubinæ pariter ad thronum
regis accedunt, pariter generant, sed non utræque
diadema regni habent. Reginæ sunt, quæ in-
tuitu regni cœlestis doctrinæ inserviunt ; concubinæ,
quæ amore temporalium Christum annuntiant. Ideo

illæ sexaginta, quia sola dilectione præceptorum Dei perfectionem operum habent, quod per multiplicacionem duodenarii per quinarius potest intelligi : vel quia quinque corporeos sensus ad regulam apostolicæ doctrinæ temperant. Octogenarius autem cum in malo accipitur, temporalium curas et implicamenta designat : quia et sæculi cursus quatuor circumagit temporibus, et mundus ipse quatuor climatibus oriente, occidente, aquilone et austro dirimitur, vel ex quatuor elementis compositus.

VERS. 8. — *Una est columba mea, perfecta mea.* Quamvis multæ et diversæ personæ, tamen fides una est in eis, unum baptismus, unus Deus, unum opus; non alia ante legem, alia sub lege, alia sub gratia : sed in una pace, uno timore constituta. Mater nostra regeneratrix gratia est, quæ elegit simplices, et electos custodit et sublevat. Vel mater superna Jerusalém, *quia omne donum optimum desursum descendit* (*Juc. 1.*), quæ superna Jerusalém hoc solum de humana conversatione approbat, quod in unitate suæ fidei et dilectionis Deo servire desiderat. *Viderunt.* Magna laus catholice unitatis, quam et gratia mater, quæ genuit, in perpetuum eligit; et filiæ, quas ipsa per Spiritum genuit et nutrit, mox viderunt, id est castitatem vitæ ejus didicerunt. *Prædicaverunt.* Sive illi, qui vere sunt participes regni; sive etiam illi, qui nomine tenus adhærent, et si spes eorum sit in terrenis, laude dignam fatentur.

VERS. 9. — *Quæ est ista.* Ecclesia gentium ita firmiter instituta, et usquequaque multiplicitate sui diffusa et producta per gradus et successiones suas usque ad novissima tempora, illis novissimis temporibus jam intuens Synagogam, tam bene operatam, operantemque ipsam sanctam Ecclesiam, tam diffusam, tot sapientissimos sine schismate sequi unam fidem : præterea vivorum et mortuorum miracula, et multa alia Christianæ fidei argumenta; jam conjuncta, pœnitens, et compuncta, dicit admirative, *Quæ est ista*, etc. *Quasi aurora consurgens.* Tunc Ecclesia fit aurora, cum morlalitatis atque ignorantiae teñeras funditus amittit. In judicio ergo adhuc aurora, sed in regno dices erit, ubi plenum visum veri solis habebit. *Pulchra ut luna.* In nocte vitæ presentis, ubi variantur status temporalium, comparatur lunæ : quia nunc clara mundo, nunc despœcta; nunc virtutum candore plena, nunc pravorum de honestata vitiis. In futura beatitudine, ubi idem status erit, *sicut sol fulgebunt justi.* *Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Habent tales prælatos sibi ordinatos, qui probabilibus sententiis fidem nostram evacuant, et terrorem nobis incutiunt. Quo perfectius ordinem in se virtutum collocat, eo terribilior est Ecclesia aeris potestatis, vel quæque fidelis anima.

VERS. 10. — *Descendi in horum nucum,* etc. Judæa admirante agones Ecclesiæ, et inquirente; ipse sponsus perhibet testimonium Ecclesiæ. Vel, dicantur esse verba Ecclesiæ, quæ annuit Synagogæ se laudanti, et continuo insinuat, quæ sit sibi causa appa-

A ratus militaris, respondens ex voce doctorum, dum videlicet suæ spiritualis militiæ.

VERS. 11. — *Nescivi, anima mea.* Dum sic sponsus, vel ipsa Ecclesia, labores suos evangelicos Synagogæ miranti prædicat : illa salubri penititudine compuncta, proficitur se causa profanæ cæcitatæ diutius aberrasse. *Conturbavit me.* Propter evangelicam Ecclesiæ prædicationem, per quatuor mundi partes velociter discurrentem, et quatuor rotis fidei innitentem : unde et a quatuor personis scriptum fuit; sed illi quatuor equi eodem spiritu ad bellum unum currum trahunt.

VERS. 12. — *Reverttere.* Synagoga consistente suam tarditatem, Ecclesia consolando et exhortando respondet : quater dicit revertere, quia Judæi ubicon B quo modo in quatuor mundi partibus dispersi, in fine sunt convertendi. Vel, *reverttere corpore, revertere animo* ab errore, ut declines a malo. Iterum *reverttere corpore, revertere animo, ut facias bonum, et ne velis esse turbata.* Non sufficit reverti voluntate, nisi reversio ostendatur Ecclesiæ. *Ut intueamur te.* Ut speciem castitatis cognoscamus, et copulante ad invicem nos Christi amore, unam dominum fidei ambe in ipso angulare lapide construamus.

CAPUT VII.

VERS. 1. — *Quid videbis in Sulamie.* Dum Ecclesia monet Synagogam, ipse Redemptor annuens hortamentis illius, se effectum daturum promittit. Elias enim et Enoch in illis convertendis non laborarent, nisi divinis Scripturis et apostolicis testimoniis certitudinem conversionis eorum haberent. *Quid videbis.* Quasi diceret : Doles de incredulitate Synagogæ; sed scias in proximo convertendam, ut in ea jam non appareat infidelitas, sed opera spiritualium agnum, et virtutum. *Quam pulchri sunt gressus.* In premissis descriptionibus est descensus a superioribus ad inferiora, et superiorum tantum fit commendatio membrorum. In hac commendantur etiam inferiora, et ab inferioribus ascenditur ad superiora; ut ostendatur, quod illa Ecclesia in novissimo, ex illis ante reprobis convocata, habebit tamen membra superioribus non imparia; in qua fit mentio gressuum, quia non in otio futura, sed ad certamen processura, primam pulchritudinem ex certamine ostendit habitura. *Quam pulchri sunt.* Primo operum constantiam et mortificationem voluptatum in ea laudat : *Quam pulchri sunt.* Hæc dicens ad laudem ipsius Ecclesiæ conjunctæ ex dulcedine se convertit, ut Judæi facilis convertantur, et Ecclesia de illis convertendis plus laboret. *Juncturæ femorum.* Recte post gressus calceatos, junctura femorum laudatur : quia per ministerium prædicantium perficit unanimis conjunctio credentium populorum. *Monia.* Mundissima, cum jam non dissentiant hi ab illis, sed in omnibus convenient : et operum attestatione clarescant. *Quæ fabricata sunt.* Quæ conjunctio arte inscrutabilis consili ordinata est : quis enim novit quare Deus usque ad illud tempus Judæos

D ostendit habitura. *Quam pulchri sunt.* Primo operum constantiam et mortificationem voluptatum in ea laudat : *Quam pulchri sunt.* Hæc dicens ad laudem ipsius Ecclesiæ conjunctæ ex dulcedine se convertit, ut Judæi facilis convertantur, et Ecclesia de illis convertendis plus laboret. *Juncturæ femorum.* Recte post gressus calceatos, junctura femorum laudatur : quia per ministerium prædicantium perficit unanimis conjunctio credentium populorum. *Monia.* Mundissima, cum jam non dissentiant hi ab illis, sed in omnibus convenient : et operum attestatione clarescant. *Quæ fabricata sunt.* Quæ conjunctio arte inscrutabilis consili ordinata est : quis enim novit quare Deus usque ad illud tempus Judæos

excæcaverit. Quæ fabricata sunt manu. Id est, ineffabilis largitate firmata conditoris.

Umbilicus tuus. Illi etiam inter molles, qui lignunt, etsi mundo licite harent, tamen bene annuntiant.

VERS. 2. — *Umbilicus.* Id est, infirmitas nostræ mortalitatis fit crater, quando infirmitatem nostram in nobis experti, ut alii per nos recognoscant, laboramus, vel aliquando eleemosynas damus. *Tornatilis,* id est rotundus et perfectus : qui enim ob id dat potum sipienti, vel calicem divini verbi porrigit erranti, ut a Deo remuneratore vel terrenam sapientiam expectet : hujus crater non est torno factus, quia opus misericordiae, quod fecit, non causa sue fragilitatis erigendæ ad Deum fecit, sed terrenam mercedem requirit. *Venter tuus.* Venter noster acervus est tritici, cum memores nostræ fragilitatis, fructus bonorum operum, quibus perpetuo reficiamur, in praesenti vita nobis præparamus. *Venter tuus.* Quamvis sit inferior gradus, tamen triticea refectione erit Deo, quia in imo multi, in superiori pauci, non tamen dicimus in imo, id est, in peccato. *Acervus.* In imo latior, in summo angustior crescit. Sic et in nostris actionibus, quæ quanto altioris sunt meriti, tanto pauciores sui operarios inveniunt. In inferioribus plures sunt operarii. Multi de possessionibus eleemosynas tribuunt, pauci sunt qui possessiones relinquunt. Possunt in acervo tritici eleemosynæ, quas pauperibus erogamus, intelligi, et bene post craterem membra sponsæ acervo tritici comparantur, ut et potum et panem pauperibus dare signetur, quod et de corporali et spirituali refectione æque potest accipi. In apertis est doctrina poculum, in mysteriis est panis. *Vallatus liliis.* Cum omnia bona, quæ agimus, gratia videndæ æternæ claritatis gerimus. Et per hoc insidianti inimico aditum nostri cordis circumquaque obstruimus.

VERS. 3. — *Duo ubera.* Quia doctores rudium non sua predican, sed ex eloquiis utriusque Testimenti sumunt quæ ab uno auctore sunt edita : ut ipse unus pastor ex duobus gregibus ovium unum ovile implete; qui *caprea* comparantur, quia mundum est animal, visu et cursu insigne, et findens ungulam, quod ad discretionem boni et mali pertinet ; et ruminat, quod post discretionem est faciendum ; gemelli propter unam concordiam.

VERS. 4. — *Collum tuum.* Id est, illi per quos vox exit, et esca in corpus trajicitur, qui sunt *turræ*, quia et exemplo virtutæ mununt alias, et decorant. In ebore enim candor notatur. *Oculi tui.* Qui arcana inspiciunt, ut possint in aperto proloqui, qui fluenta doctrinæ auditoribus non cessant, sicut in civitate Hesebon piscinæ semper aquæ abundantes, copiose populo in introitu ipsius civitatis aquam ministrant. Et bene dicuntur aquæ esse in porta civitatis, quia nemo potest Ecclesiam ingredi, nisi prius aspersus aqua doctrinæ et baptismi. Unde in introitu templi Salomonis erat mare æneum, ubi sacerdotes intratur lavabant manus et pedes. *Piscinæ.* Continentes

A multis aquas sapientæ et doctrinæ, ad potandum eos qui erunt in cingulo mæroris, persequente Anti-christo, quæ piscinæ sunt in illa plenaria introitione utriusque multiplicitatis, quæ erit *filiu multitudinis*. *Nasus.* Cautissimi discretiores boni et mali, sicut et per nares odor vel fetor discernitur, quos nulla fallit hypocrisis, et eminentissimum tenent locum. *Sicut turris Libani.* In monte idcirco ad speculandum ponitur, ut hostes, qui veniunt, longe videantur : sic prædictoris vita semper in alto debet firma permanere, ut incursus malignorum longe prospiciat, ut culpam, priusquam veniat, deprehendat. *Contra Damascum.* Damascus metropolis Syriæ, quæ multa mala intulit Israeli, et etiam captivavit : per hanc omnis multitudo dæmonum, vel nequam hominum signatur.

B **VERS. 5.** — *Caput tuum.* Mens tua, quia regit totum corpus cogitationum, est alta, ut mons per conversationem vitæ, et talis mons, qui habet scientiam circumcisionis, non in ablitione carnis, sed superfluitatum cordis. Cochlea maris ferro circumcisæ, lacrymas purpurei coloris emittant, quibus collectis tinctura purpurei coloris conficitur. *Canales,* qui purpuram regis suspiciunt, sunt præcordia fidelium. Lana quæ intingitur, ut indumentum regis efficiatur, est humilitas in patiendo, quæ *juncta est canibus*, quando constanti corde virtus humilitatis, et continua Dominici crux memoria ad tolerantiam animatur. Semper purpuram veri regis, id est passionem, in memoria habentes, et ad imitandum parati, ut cum Christo resuscitentur.

C **VERS. 7.** — *Statuta tua.* Quia Ecclesia in certamine præsentis vitæ gaudia futuræ vitæ prægustat, subditur : *Assimilata est palma.* Hæc est rectitudi bona operationis, quæ ad terrena despicit incurvari, totam se ad cœlestia erigit, et in certamine posita tendit ad bravium, quo finito agone, victrix donanda est palma. In inferioribus aspera est, sed desuper pulchra est, et fructum gerit. Sic Ecclesia in terra asperos tolerat labores, sed sperat in cœlo se acceptum præmium. Palma conservat folia : sic Ecclesia, variante sæculi statu, eadem tenet fidei sacramenta. *Ubera.* Id est, magistri, qui pro capacitatem audientium suam temperant doctrinam, et unumquemque ad sublimia ab ubertate domus Dei inebriant (*Psal. xxxv*), et corda exhilarant.

D **VERS. 8.** — *Dixi : Ascendam.* Quasi diceret : Et quod tales habet doctores, tam discrete prædicantes, non est tui meriti, sed donum meum, quia *ascendi in palmam*, id est, dedi Ecclesiæ augmentum virtutum, donec ad perfectum veniat, et *apprehendam fructus ejus*; id est, ita confortabo et multiplicabo virtutes in eis, ut nullo modo possint decidere, donec ad maturitatem perveniant, et per hoc *ubera tua* erunt *sicut botrus cypri*, quia illi, qui parva norunt, si benivole nuntiant interdum potiore sapientia debriabuntur. *Dixi.* Quasi, insistendum est ad conversionem Judeorum, quia tam pulchra conjunctio est secutura, et quia pro eis maxime passus sum,

quia eos salvandos provideram. *Fructus ejus.* Fru-
ctus Crucis, potest dici resurrectio, et ascensio, ad-
ventus Spiritus sancti, et salus mundi : et per haec
doctores sunt debriati et confortati. *Et odor oris.*
Odor malis, guttur vino comparatur : quia mala, ex
novitate, vinum ex vetustate laudem consequitur.
Sicut vinum malo praestat, ita praestat presens allo-
cutio Ecclesie ipsi famae quam de illa potest an-
dientium sermo disseminare. Odor in giture, vox
praesentis doctrinæ. In odore fama absentis desi-
gnatur : et ideo vino illa propter fragantiam virtu-
tum, haec malis ob suavitatem absentis famæ com-
paratur.

VERS. 9. — *Dignum dilecto meo.* Verbum, quod
n ore meo dilectus posuit, tantæ est sublimitatis,
quod non per alium quam per ipsum sponsum mundo
lebuit prædicari : quia *non* est nullus inventus, qui
solveret librum, et ab illo suscepserunt alii, Christus
quasi potavit, quia, docente divinitate, cito in per-
fectione scientiae profecti, et libenter passionem sus-
tinuit, membra non eodem modo. Dum sponsus
laudat guttar sponsæ, illa intelligens in giture
verbum, per quod salus datur mundo, designari :
ex magno amore verbum dispensare volens, rapit
verba ab ore sponsi, ille vino optimo tam compara-
vit, haec subjecit, *Dignum dilecto meo.* *Ad raminan-
dum.* Non ita facile ad potandum, quod ille prius
orans aliis porrexerit, sed cum labore et studio me-
ditandum.

VERS. 10. — *Ego dilecto.* Totum studium meæ
servitutis et devotionis ad ipsum resero, et in præ-
senti vita, ne laborando deficiam, me adjuvat : et in
fine secum ad gaudia recipiet. Ego prius exsol a
Deo, ab omni errore ad Deum conversa sum, ut civis
et domestica, et ipse prius humano generi iratus ad
me est conversus, naturam meæ mortalitatis in-
dutus.

Vers. 11. — *Veni, dilecte.* Qui assamplam pro me
humanitatem in celo locasti, per præsentiam divinitæ
gratiae visita me : ut in agrum mundi semen verbi
tui possim spargere, et villas cohabitationis in terram
fidem constituere. *Veni.* Ecclesia videns quod nec
ad bene operandum, vel egrediendum per se sufficit,
nec in bono persistere, vel auditores quantum pro-
ficerint discernere, implorat auxilium. In *agro*, Chri-
stiani; in *villis*, pagani; in *vineis*, Ecclesiæ; in *for-
ibus*, fides; in *fructibus*, virtutes; in malis Punicis,
martyrium designatur. In his singulis sponsa dilecti
sui præsentiam querit.

VERS. 12. — *Mane surgamus.* Quia nox infidelita-
tis transiit, et lux fidei apparet, procedens ex ma-
tutina resurrectione Christi : ab ipso mane resur-
rectionis laboremus, in inspirando, et ego prædi-
cando. *Videamus.* Ut ego, qui paedagogus sum
parvulorum, possim discernere eos, qui acquisiti
sunt, quomodo se habeant, quantum proficiant : ut
qualiter nutriendi sint, intelligam. Non est intuen-
dum, si vineæ florent, sed si flores ad partum fra-
ctum convalescant; quia mirum non est, si quis

A bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione
recta in bono opere perseveret. *Ibi dabo tibi ubera.*
Id est ubi ad videndas vineas, et mala si florent,
venerimus in tuum obsequium : et facta et dicta
meorum præparatorum exhibeo ad similitudinem
sedulæ nutricis.

VERS. 13. — *Mandragoræ.* Merito invocat spon-
sum ad auxilium prædiconis, ubi prædicatores
principis flagrant virtutibus. *Portæ*, apostoli et e-
orum successores. *Mandragoræ*, id est virtutes illorum,
que sunt aptæ medicamentis : que contra solliciti-
tines mundi adducunt quietem, que nauseam verbi
Dei excludunt, que vitia ab hominibus sine dolore
excidi faciunt, que proferunt mala, id est Ecclesias,
suaviter redolentia in confessoribus, similia mali
Punicis in martyribus : *dederum odorem*, quia exem-
plis majorum minores confirmantur. *Servari tibi.* *Ve-*
servavi, id est intellecti omnia præcepta et testimo-
nia, vel promissiones utriusque Testamenti a te esse
datas, vel, omnia poma, id est justos utriusque
Testamenti per te bolum incarnatum justicatos
cognovi.

CAPUT VIII.

VERS. 1. — *Quis miti.* Introducitur Iudea jam
inspirata et edicta, et summo desiderio Deum in-
vestigat. *Foris.* Intus erat dilectus, dum in principio
erat *Verbum* : foris, dum *Verbum caro factum* et
(*Joan. 1.*) *Deostuler te*, etc. Id est facie ad faciem
videam, et ore ad os loquar.

VERS. 2. — *Ibi me docebis.* Tu augebis gratiam in
me, et ego non ingrata augebo servitum.

VERS. 3. — *Læva.* Id est mysterium incarnationis,
et dona que dat in præsenti, erit sub capite : qui
per ea sustentata in præsenti contrâ perturbationes
mundanas quiescit, et quodammodo cum eo dormit;
et dextera : id est futura bona, id est plena ipsius
visio, amplexabitur me, id est, ita undique circum-
dabit, ut nullas turba miseria possit intervenire.

VERS. 4. — *Adjuro vos.* Audiens sponsus illam
ultimam Ecclesiam, et in præsenti velle dormire, et
quandoque requiescere ; et videns multos gigi ab
Ecclesia, qui illas perturbant; admonet illos, ut a
perturbationibus resistant. *Donec ipsa velit.* Donec,
completis divina servitutis obsequiis, ipsa ad com-
munem redire curam humanæ fragilitatis necessita-
tibus admonita consentiat.

VERS. 5. — *Quæ est ista?* Iudea in tantam sponsi
agniti charitatem exardescente, gentilis admirando
et congratulando dicit : *Quæ est ista?* *Sub arbore.*
Gentilibus admixtis respondet, ille, qui est pax
nostra, qui fecit ultraque unum : et admonet memori-
nis gratiae, per quam ipsa erecta est, et ahorum
congandere saluti. *Suscitavi.* Quod fuit effectus ma-
gnum benignitatis, quia in illa arbore interclus exca-
cata fuit mater tua, ex quo dixit : *Sanguis equus super
nos, et super filios nostros* (*Matth. xxvi.*).

VERS. 6. — *Pone me.* Ponimus Christum *ut signa-
culum super cor*, cum ea quæ dixit, ita discimus, quasi
divinæ veraciter sint verba sapientiæ. Solemus si-

gnum aliquod dito, vel brachio affigatum circumferre, quo admoneamur illius rei, cuius frequentior rem habere volumus memoriam. Ponimus, ut signum, super brachium, cum ea quæ fecit ita audire et sequi studemus, quasi vere sint exempla virtutis. *Quia fortis est ut mors dilectio.* Post corruptionem matris, apte subjungit de dilectione, ut non ex meritis ostendatur data Ecclesia. *Ut mors.* Sicut mors separat animam a corpore, sic amor Dei a temporalium amore. *Dura sicut infernus,* etc. Quia nullis hostium tentamentis a nostræ salutis cura revocari potuit : sicut infernus nullis miserorum cruciatibus mitigatur, nec a severitate suæ sententiae mutatur. Quanto austerior comparatio, eo acrior zelantis nos Domini commendatur affectus. *Lampades ejus.* Id est corda fideliū, in quibus dilectio continetur, ut in vase, sunt ignis : quia intrinsecus servent Dei et proximi dilectione. Sunt etiam *flamma,* quia exteriorius lucent operibus justitiae. Hæ lampades non extinguntur in adventu sponsi.

Vers. 7. — *Aqua multæ,* etc. Quia domus, quæ supra petram charitatis fundata est, irruentibus fluminibus non potest cadere. *Flumina.* Tentationum, quæ vel visibiliter vel invisibiliter tentant corda fidelium. *Si dederit.* Quia ubi abundat amor æternorum, mox vilescit possessio labentium, recte subditur, *Si dederit homo.* Apostoli, et alii sancti, omnibus dimissis, nihil visi sunt sibi perdidisse, dummodo vera bona posse habere, unde Paulus : *Omnia detrimenta arbitror ut stercora, ut Christum lucrificiam (Philip. 4).*

Vers. 8. — *Soror nostra,* etc. O vos ministri et commilitones mei, nova est hæc Ecclesia et tenera ad novam dilectionem retinendam. *Soror nostra parva.* Ecclesia, antequam crescat per incrementa virtutum, infirmis auditoribus non potest præbere ubera prædicationis; adulta dicitur, quando verbo Dei cœpulata, sancto repleta Spiritu, per prædicacionis ministerium in filiorum conceptione foedatur, quos exhortando parturit, convertendo parit. *Quid faciemus sorori,* etc. Ac si aperte dicat : Parva quidem numero est Ecclesia gentium, et needum ad subeundum verbi ministerium sufficit. Quid ergo tibi videtur, o Synagoga, erga curam ejus, sororis videfieet nostræ, esse faciendum tempore illo, quo illam per apostolos meos, apostolorumque successores alloqui cœpero? Utrum quasi parvulae adhuc, parva illi secretorum coelestium arcana committamus, an jam majorem eam per augmenta reddamus, quatenus bene proficiens, perfectiorum possit capax esse virtutum? Cui tacenti, et quid ipse velit potius auscultanti, continuo quid fieri deceat aperit, ita subjiciens :

Vers. 9. — *Si murus est,* etc. Si inventus fuerit aliquis, qui ab incursionibus errantium possit alios defendere, armis nequitæ fortiter resistendo, vel naturæ ingenio munitus, vel philosophica scientia imbutus : divinis Scripturis eum informemus. *Si ostium.* Si quis est non adeo imbutus ad repellendam

A hereticorum sophismata, sed tamen simplicitate fidei, intrare volentibus in atria patris coelestis, potens pandere rectam viam prædicando, et parvulos, insabendo : proponamus ei immarcesibilia priorum virorum exempla, quibus suum melius impletat officium.

Vers. 10. — *Ego murus.* Jam loquitur communiter de tota Ecclesia ex apostolorum fundamento incepta, quia extensæ fuerunt ubera in Ecclesia, usque ad novissima tempora. *Ego murus.* Audiens Ecclesia hæc consilia, vel promissa sui Redemptoris, jam non alter alterum exspectat, sed quisque pro se respondet voce devota. *Ex quo.* Hæc omnia non a me habere potui, sed ex quo mihi donum suæ pacis, per verbum suæ reconciliationis largitus est. *Quasi pacem reperiens.* Bene dico pacem reperiens, quia in ea pace, quam dixi, fuit pacifico Christo vinea instituta : quæ olim a lege et prophetis est prænuntiata. Quæ pax non unam tantum gentem Iudeorum coartinet, sed habet multis populis de toto mundo collectos, non aliquibus hominum meritis, sed sola pace, quam inter Deum et hominem facere venit : cujus vineæ, quia Domino cura est, et quia utile est hominibus, ut ejus participes siant, recte subditur :

Vers. 11. — *Tradidit eam custodibus.* Sequitur vox ipsius pacifici, quæ ostendit, quantam curam habeat de hac vinea, et quid sua relinquentibus in æternum conservet, et quid singularis premiis doctribus ejus disponat.

Vers. 12. — *Mille tui pacifici.* Primum perfectum quidquid habet. Per *mille,* perfectio ; per *argentum,* omne mundanum accipiatur : quod quidem aliquando parvum est in te, sed magnam devotione. *Mille,* etc. Eadem perfectio quæ per *mille* significatur, etiam per *centum* notatur, quia utsique numerus perfectus, et idem valet *ducenti,* quam si diceret duo millia. *Mille,* etc. Idem est *argentei* et *pacifici* : quia pecunia pro Deo erogata, pacem inter Deum et hominem conciliat.

Vers. 13. — *Quæ habitat in hortis.* Ecclesia, vel quelibet fidelis anima, in hortis habitat; quæ jam viriditate spei et bonorum operum est repleta. Sicca quippe est spes hujus mundi, quia omnia, quæ hic amantur, cum festinatione arescant : *Quæ ergo in hortis habitat,* oportet ut sponsum vocem suam audire facias, id est in tantum bona prædicationis emitat in quantum ille delectatur, quem desiderat ; quia *amici auscultant,* videlicet omnes electi, qui ut ad coelestem patriam reviviscant, verba vita audire desiderant. *Quæ habitat.* Et quandoquidem unicuique apud me reservatur pro meritis præmium, et duplex retributio doctoribus : ergo dum adest tempus merendi, dum differtur dies nuptialis, quantum valet unusquisque, in cultura hujus vineæ persistat. *Amici.* Id est angeli, quos adjutores tibi dedi ; et spiritus justorum, qui jam cum Deo sunt, et pro fratribus orant. *Fac me audire.* Exigo a te ut habites, nullo tumultu discessura ; postea etiam exigo ut vocem tuam me audire facias.

Vers. 14. — *Fuge, dilecte.* Annuens Ecclesia, respondet: Quandiu vis, abesto: differ præsentiam tuam; ego epe longanimi quidquid præceperis, patiar vel faciam. *Fuge, dilecte.* Non optando loquitur, quis enim oportet eum, quem diligit, fugere? sed memor suæ conditionis, illius voluntati consentit. *Fuge, dilecte.* Quasi: Tu quidem, qui ex carne comprehensibilis factus es, ex divinitate tua intelligentiam nostri sensus excede, et in teipso nobis incomprehensibilis permane. Hoc clamat Ecclesia Domino

A spiritu propheticō, postquam mortem et resurrectionem Domini ascensionemque descripsit. Fugere nos dicitur, quando id quod reminisci volumus, non occurrit: quando id quod volumus, memoria non tenemus. *Assimilare.* Ita fuge, ut creberrime per gratiam compunctionis tūdium cordibus apparet; qui sunt *montes aromatum*, quia despctis omnibus cupiditatibus, et purgatis vitiis, amore celestium tenentur, et virtutum odore fragrant, et bonus odor Christi sunt.

LIBER SAPIENTIÆ.

PROLOGUS.

Liber Sapientiæ apud Hebræos nusquam est. Unde et ipse stylus Græcam magis eloquentiam redoleat. Hunc Judæi Philonis esse affirmant. Qui proinde Sapientiæ nominatur, quia in eo Christi adventus, qui est sapientia Patris et passio ejus, evidenter exprimitur.

CAPUT PRIMUM.

Vers. 1. — *Diligite justitiam*, etc. (RAB. in lib. Sup., tom. III.) Hunc librum Hieronymus asserit non a Salomone, etc., usque ad *Diligite justitiam*, etc. *Terram. Carnem*, scilicet discrete reprimitis, ne superbiat contra spiritum. Quasi: *Primum querite regnum Dei* (*Math. vi.*), etc. In simplicitate. Id est voluntati illius vos subjicte: et mandata custodite; quasi dicat: Qui non intelligitis, nolite reprehendere, quia *secretæ Dei* non possunt humana ratione comprehendendi, quia incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viae ejus (*Rom. xi.*).

Vers. 4. — *Quoniam in malevolam*, etc. Id est in animali homine, juxta illud: *Animalis homo non percipit* (*I Cor. ii.*), etc. Et ideo non dixit spiritum, id est animam spiritualem. (RAB.) Frustra sibi blandiuntur philosophi, et hæretici, et falsi Christiani. Soli enim mundo corde sapientiam Dei possunt cipere.

Vers. 6. — *Benignus.* Contra illos invehitur, qui cogitationes bonas et malas dicunt a Deo immitti; cum Deus velit omnes salvos fieri homines, et ad cognitionem veritatis venire. Ipse enim neminem tentat, ut decipiat, sed ut probet, unde: *Tentavit Deus Abraham* (*Gen. xxii.*); et, *Proba me et tenta me* (*Psal. xxv.*), etc. Unusquisque autem tentatur a concupiscentia sua, et justo Dei iudicio permittitur cadere, qui spiritui veritatis noluit obedire.

Vers. 7. — *Et hoc quod continet omnia.* Id est Spiritus, qui omnia gubernat et regit. Vel, qui attingit a fine usque ad finem, *scientiam habet vocis*, id est, intelligentiam Scripturarum præstat hominibus. Vel, *quod continet omnia*, id est, homo qui convenientem habet cum omni creatura. *Scientiam habet vocis*, id est diversarum linguarum Spiritu sancto, qui dedit apostolis loqui diversis linguis magnalia Dei. *Vel quod continet omnia*, id est Spiritus sanctus,

B qui omnia replet sua essentia, *scientiam habet vocis*, id est Verbi Dei, id est ejusdem est scientia cum Verbo. Vel, *hoc quod continet omnia*, id est Ecclesiam, in qua alii datur sermo scientiæ, etc. (RAB.) *Qui in principio ferebatur super aquas*, et majestate sa omnem creaturam implet et continet.

Vers. 8. — *Propter hoc.* (RAB.) Sicut electi dum scientiæ et pietatis per Spiritum accipiunt: sic reprobi, superbia sua inflati, errorem suum impudenter proferunt; quoniam spiritum Dei celare non possunt, nec justam poenam evadunt: quia siue oculi Domini super justos, et aures ejus in prece eorum, ita vultus Domini super facientes mala.

Vers. 11. — *Custodite ergo.* (RAB.) Pernicios sunt murmurations et detractiones, unde: *Surriones enim et detractores Deo sunt odibiles* (*Rom. i.*); unde: *Qui detrahit alicui rei, in futurum se obliga* (*Prov. xiii.*). *Os quod mentitur.* (Id.) Est mendacium levioris culpe, etc., usque ad et ipsum bonum remunerat.

Vers. 12. — *Nolite zelare.* (Id.) Enumeravit, quæ sunt homini noxia, etc., usque ad sed potius ex vita.

Vers. 16. — *Et sponsiones.* Percussimus sedum cum morte, et cum inferno fecimus pactum.

CAPUT II.

Vers. 1. — *Dixerunt enim.* (RAB.) Vox perditum, etc., usque ad et in nihilum redigemur.

Vers. 2. — *Quoniam sumus.* Vere nihil erimus, D quia *fumus et status est in naribus nostris*. id est, in corpore nostro, id est corpus nostrum sumo et statu comparatur, qui simul oriuntur et deficiunt. *Ei sermo scintilla.* Id est anima comparabilis scintillæ, quæ statim fit nihil, *sermo dico*, id est, anima. *Ad commovendum cor nostrum.* Id est vegetat corpus. Et quod ita sit exponentum, probat subdens. *Quia extinctus cinis, et post, spiritus diffundetur*

Vers. 10. — *Opprimamus.* (RAB.) Generaliter pertinent hæc ad eos, etc., usque ad nec ipsi capit parent, sed blasphemant, et arguent.

Vers. 17. — *Videamus.* (RAB.) Similia in Evangelio dicuntur, ubi pontifices et Pharisæi consilium inferunt, quomodo Jesum morti traducerent: et in cruce posito illudebant, dicentes: *Alios salvos fecit, seip-*